

Diplomová práce

2012

Bc. Ilona Kočová

Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích

Filozofická fakulta

Ústav romanistiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

ČESKÉ MOTIVY V PRÓZÁCH ENRIQUE VILA-MATASE

Vedoucí práce: PhDr. Josef Prokop, PhD.

Autor práce: Bc. Ilona Kočová

Studijní program: N7310 Filologie

Studijní obor: Španělský jazyk

2012

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci na téma: České motivy v prózách Enrique Vila-Matase jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných filozofickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice dne 9. května 2012

Podpis.....

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu diplomové práce PhDr. Josefu Prokopovi, Ph.D., za metodické vedení a věcné připomínky při zpracování diplomové práce.

Dále děkuji prof. PhDr. Jitce Radimské, Dr., za její cenné rady v oblasti doporučené literatury a metodologie.

Anotace

Tato diplomová práce se věnuje tématice českých motivů v díle španělského spisovatele Enrique Vila-Matase. Seznamuje čtenáře se španělským spisovatelem Enrique Vila-Matasem, utváří přehled celého jeho díla a na základě těchto podkladů utváří přehled stylu tohoto autora. Dále navazuje rozborem možných českých motivů objevujících se v jeho dílech. Motivy jsou rozebírány jednotlivě a zvláštní důraz je kladen na motiv Franze Kafky, Gustava Meyrinka, Prahy a také postavy z díla Franze Kafka – *Odradka*. Na závěr, práce shrnuje tato bádání a poskytuje ucelený pohled na tematiku českých motivů. Motivů, které do této doby ještě podobným způsobem zpracovány nebyly.

Abstract

This diploma thesis deals with the subject of Czech motives in the works of Enrique Vila-Matas, the famous Spanish writer.

At the beginning, this work introduces the author to his readers and it also presents all his life's work. The style of the author is defined on the grounds of this information. The thesis follows with the analysis of possible Czech motives appearing in his books. The motives are analysed individually and there is great emphasis put on the motive of Franz Kafka, Gustav Mayerinck, the city of Prague and one of the Kafka's main character – *Odradek*.

At the end, the thesis summarises the results of the studies and provides a comprehensive view of the Czech motives subject. Those motives which haven't been studied before.

Obsah

Úvod.....	9
1 Enrique Vila-Matas.....	11
1.1 Základní biografie a autobiografie.....	11
1.2 Osobní život.....	12
1.3 Dílo.....	14
1.3.1 Mujer en el espejo contemplando el paisaje (1973).....	14
1.3.2 La asesina ilustrada (1977).....	14
1.3.3 Al sur de los párpados (1980).....	15
1.3.4 Nunca voy al cine (1982).....	15
1.3.5 Impostura (1984).....	15
1.3.6 Historia abreviada de la literatura portátil (1985).....	16
1.3.7 Una casa para siempre (1988).....	18
1.3.8 Suicidios ejemplares (1991).....	19
1.3.9 El viajero más lento (1992).....	19
1.3.10 Hijos sin Hijos (1993).....	20
1.3.11 Recuerdos inventados (1994).....	20
1.3.12 El traje de los domingos (1995).....	21
1.3.13 Lejos de veracruz (1995).....	21
1.3.14 Extraña forma de vida (1997).....	21
1.3.15 Para acabar con los números redondos (1997).....	22
1.3.16 El viaje vertical (1999).....	22
1.3.17 Bartlebey y Compañía (2000).....	23
1.3.18 Desde la ciudad nerviosa (2000).....	23
1.3.19 El mal de Montano (2002).....	24
1.3.20 Extrañas notas de Laboratorio (2003).....	24
1.3.21 Paris no se acaba nunca (2003).....	24
1.3.22 Aunque no entendamos nada (2003).....	25
1.3.23 El viento ligero en Parma (2004).....	25
1.3.24 Doctor Pasavento (2005).....	26
1.3.25 Exploradores del abismo (2007).....	27
1.3.26 Y Pasavento ya no estaba (2008).....	27

1.3.27	Dietario Voluble (2008).....	28
1.3.28	Ella era Hemingway / No soy Auster (2008).....	30
1.3.29	De l'imposture en littérature (2008)	30
1.3.30	Perder teorías (2010).....	30
1.3.31	Dublinesca (2010).....	31
1.3.32	Chet Baker Piensa en su arte (2011).....	33
1.3.33	En un lugar solitario (2011)	34
1.3.34	Una vida absolutamente maravillosa (2011)	34
1.4	Shrnutí vyplývající z popisu děl.....	35
2	Hypotézy pro případné motivy	38
2.1	Franz Kafka – stručná biografie	39
2.1.1	Osobní život Franze Kafky	40
3	České motivy	43
3.1	Kafka jako motiv, pokaždé jinak	43
3.1.1	Matasovo zaujetí hlavně osobností Kafky, jakožto člověka, ne v tuto chvíli jako literáta	44
3.1.2	Kafka jako motiv celé Matasovy knihy	45
3.2	<i>Odradek</i> aneb Kafka jako literát a jeho dílo jako motiv u Matase.....	47
3.2.1	Porovnání verzí	48
3.3	Přes Kafku k Praze až k Meyrinkovi, další český motiv.....	51
3.3.1	Praha aneb Kafka zdrojem popisu Prahy	51
3.3.2	Meyrink zdrojem popisu Prahy.....	53
4	Další případné české motivy.....	56
5	Shrnutí použitých českých motivů.....	56
	Závěr	58
	Resumen.....	60
	Obrazové přílohy	62
	Přílohy.....	63
	Chronologický seznam vyšlých děl Enrique Vila-Matase	63
	Použitá literatura	67

Úvod

Tématem diplomové práce jsou české motivy v prózách španělského současného literárního autora Enrique Vila-Matase. Práce se okrajově dotýká literární vědy, filozofie a nalezneme v ní i rysy psychoanalýzy. Téma spadá jak do literární historie, tak také do současné literatury.

K napsání této práce mě přivedl fakt, že se tímto tématem souvisle nezabývá žádná česky psaná literatura. V rámci studia španělské literatury jsem se dostala ke knize *Historia abreviada de la literatura portátil*. Snažila jsem se najít knihu také v českém překladu, ovšem nebyla k dispozici. Stejně tak tématem, kterým se kniha zabývá, tajným spolkem *Shandy*, se nezabývala žádná česká literatura. Navíc jsem v této knize objevila již první zmínky o českých motivech, což mě velmi zaujalo, a proto mě zpracování toho tématu zaujalo natolik, že se jím zabývám v této práci. Později jsem zjistila, že ze všech 35 děl Enrique Vila-Matase byla do češtiny přeložena pouze kniha *Bartleby a spol.*¹

Cílem práce je nastínit pohled a přehled díla Enrique Vila-Matase. Měla by také ukázat celkový koncept spisovatele, společné rysy všech jeho děl a poté se zaměřit na některá konkrétní díla. Ve vybraných dílech najít české motivy a následně je také blíže specifikovat, popřípadě nalézt důvody, které autora k výběru těchto motivů vedly. Dále zjistit, zda motivy, které autor uvádí, jsou reálné, respektive, zda se shodují se skutečností a realitou, zda na sebe nějak navazují, či se dokonce prolínají. Vzhledem k tomu, že jsem jako nejsilnější motiv, který Matas ve svém díle použil, objevila Franze Kafku, je nutné zjistit, proč si španělský spisovatel vybral právě německy píšícího Žida žijícího v Praze. Otázka také je, zda Kafku vůbec lze považovat za český motiv a pakliže ano, rozebrat jej.

Abych mohla provést již zmíněný rozbor, přiklonila jsem se k metodě srovnávací, a to ke konkrétnímu srovnání obou autorů a najít mezi nimi, co je spojuje, co je naopak zcela odlišuje a uvést to na pozadí života a děl autorů. Zcela záměrně dokonce uvádím také životopisy obou autorů, ač se může na první pohled zdát, že obecně známá fakta o Franzi Kafkovi není důležité uvádět. Já se však domnívám, že je důležité uvést životopis i osobní život Franze Kafky, a to z toho důvodu, že lze hledat podobnosti mezi oběma autory, díky čemuž lze poté také vysvětlit okolnosti výběru českých motivů.

¹ Přílohová část na konci práce obsahuje všechna vyšlá díla.

Práce je koncipována tak, že vychází z literární teorie 19. století, tedy že dílo je zcela ovlivněno životem autora. Mnohdy se prolíná, někdy je zcela totožné s jeho životem či velmi podobné, jindy z něj zcela vyplývá, někdy se dokonce literární dílo stává předlohou jak autorův život žít. A z tohoto důvodu se poměrně hluboce zabývám životy obou autorů a v nich hledám právě ony spojitosti. Tyto poznatky získané srovnáním obou autorů chci poté uplatnit při rozboru díla Enrique Vila-Matase a následném hledání dalších českých motivů.

Zvolená metodologie je inspirována knihou od Roberta Calassa nazvanou *K.*², která se pro mě stala důležitým zdrojem při rozboru a zpracování českých motivů. Jeho metoda spočívá v rozboru fenoménu *K.*³ „*Roberto Calasso, italský filozof, znalec mytologie a nakladatel se ve své knize K. postavil k Franzi Kafkovi jako čtenář, který si při čtení srovnává svět, v němž žije, který mu předkládá kniha a její autor. Vytváří jedinečný obraz Kafkova světa, který tu přestává být fikcí a stává se realitou, do níž čtenář vstupuje jako jedna z Kafkových postav. V žádném jiném textu nejsme Kafkovi blíže než v Calassově knize.*“⁴

V případě této zvolené metodologie je podobnost s rozebíranými díly Franze Kafky jen náhodná, spíše než to, se metoda této práce má držet stylu metody, kterou zvolil právě Roberto Calasso. Calasso pracuje s textem tak, že uvádí úryvky z Kafkových knih a na základě těchto úryvků dělá rozbor a závěry. Calasso píše spíše úvahově, tedy esejisticky a rozebírá konkrétní situace, konkrétní úryvky, z nichž poté utváří ucelený přehled, který on přímo kriticky hodnotí. Mojí snahou je postupovat alespoň podobným způsobem. Jako výsledek tohoto rozboru, bych chtěla najít co nejvíce českých motivů a také bych ráda nastínila možné hypotézy, proč se tyto dané motivy objevily v Matasových dílech.

Záměrem práce tedy má být nastínění českých motivů v dílech španělského autora. Toto téma totiž do této chvíle zpracováno nebylo, pakliže ano, není dostupné široké veřejnosti (vycházím z poznatku, že nebyla sekundární literatura dostupná v navštívených španělských ani českých bibliotékách). Proto jsem byla nucena vycházet z primární literatury, jelikož zdroje sekundární literatury jsou velice omezené. Jak jsem již uvedla, jedná se o stále žijícího autora, který ještě nebyl předmětem zkoumání a

² CALASSO, Roberto. *K.* 1. vyd. Praha: Sloart, 2008. ISBN 978-80-7391-058-7.

³ Fenomén *K.* se nachází v dílech Franze Kafky

⁴ Přebal knihy *K.* od Roberta Calassa, autor citace není uveden

bádání. Sama sebe nemohu považovat za literární autoritu, ale z důvodu nedostatku sekundární literatury mi nezbylo, než některé teze i závěry, které v práci uvádím, prezentovat právě subjektivně.

Pro důsledné zachování autentičnosti, uvádím citace Enrique Vila-Matase v originále ve španělském jazyce a doslovně je nepřekládám. Mohlo by dojít k narušení obsahového sdělení a vyústilo by k subjektivnímu zabarvení předkládaných informací. Z tohoto důvodu citaci vždy komentuji, nikoliv překládám.

1 Enrique Vila-Matas

1.1 Základní biografie a autobiografie

Spisovatel Enrique Vila-Matas se narodil 31. března 1948 v Barceloně. Jedná se o dosud žijícího autora, který patří mezi významné a známé španělské autory současnosti. Vystudoval právo a žurnalistiku. Narodil se do doby relativního klidu (10 let po skončení občanské války) a prožíval období ekonomického růstu Španělska od druhé poloviny padesátých let. Podle všech okolností, které budou následovat, zřejmě vnímal byrokraticko - policejní šikanu celé společnosti, jelikož v roce 1968 kvůli frankistickému režimu dobrovolně odešel do Paříže. Nalezl sílu k emigraci do Francie a zde se věnoval literatuře – obživě méně spolehlivé, kterou však on považoval za svobodnou a naplňující jej. V témže roce se stal redaktorem v kinematografickém časopisu *Fotogramas*, dále spolupracoval na kulturních stránkách *Vanguardia* a byl součástí redakční rady *Trafalgar Square*. Působil také jako filmový kritik a psal recenze pro časopisy *Bocaccio* a *Destino*.

Informace uvedené výše jsou informace oficiálně uváděné, faktograficky podložené. Například vycházím přímo z přebalu knihy *Historia abreviada de la literatura portátil* nebo jako další zdroj pro získání údajů používám španělské nakladatelství ANAGRAMA, které jeho knihy vydává.⁵

Za svá díla dostal několik ocenění, mezi něž patřily *Premio Ciudad de Barcelona* z roku 2001 za knihu *El viaje vertical*. Bylo mu uděleno i ocenění za nejlepší zahraniční knihu vydanou ve Francii, mezi dalšími pak *Premio Nacional de la crítica* z roku 2002 za knihu *El Mal de Montano*. Za zmínku zcela určitě stojí také ocenění, kterého dosáhl

⁵ Editorial Anagrama. *Enrique Vila-Matas* [online]. 2012, 2012 [cit. 2012-01-21]. Dostupné z: <http://www.anagrama-ed.es/autor/1091>

v roce 2006, *Premio Internacional Ennio Flaiano* a *Premio de la Real Academia Española*. Dále pak *Premio Elsa Morante* z roku 2007. V roce 2010 ocenění za jeho celoživotní dílo *Premio Lleo*. V únoru roku 2011 byla novela *Dublinesca* a jeho celoživotní dílo vyznamenáno v Itálii- *Premio Bottari Lattes grinzane*.

Dosud Enrique Vila-Matas, napsal více než 35 novel a jeho díla byla přeložena do více než 25 jazyků. Uvádím, že dosud protože se jedná o autora žijícího a ani on ani jeho kritici nepovažují dílo za ukončené.

1.2 Osobní život

V osobním, reálném životě si autor své soukromí až přehnaně střeží a na otázky, které mu jsou pokládány, odpovídá, ale nerozlišuje mezi realitou a fikcí. Takže v jeho odpovědích o soukromém životě se mnohdy fikce mísí s realitou a to zcela bez zjevných hranic. Je nutné tedy informace zjištěné přímo z úst autora či literatury sekundární považovat spíše za nejisté. Stejně tak jako ve Vila-Matasově životě, se realita mísí s fikcí, v následujících odstavcích se budeme moci přesvědčit, že je tomu tak i u jeho literatury. Jako příklad může být brána takzvaná *Autobiografía caprichosa*, kterou napsal na žádost organizátorů *Hay festival* v Cartageně de las Indias, v Kolumbii, který se konal 26. - 29. ledna roku 2006. Tato autobiografie byla později uveřejněna v knize *Vila-Matas portátil: Un escritor ante la crítica*. „Nací en Barcelona, España, el último día del mes de marzo 1948. Nueve días después, el asesinato de Jorge Eliécer Gaitán disparó el Bogotazo en Colombia. Fue el primer acontecimiento político importante después de mi llegada al mundo. (...) De una forma más bien casual y a pesar de la notable distancia de kilómetros había acabado por pisar el escenario del primer acontecimiento histórico que había tenido lugar tras mi nacimiento.“⁶

Pozoruhodné je, že svoji autobiografii začíná v souvislosti s historickými událostmi a vytváří zdánlivě malicherné spojitosti. Po přečtení začátku autobiografie je nad míru jasné, že se o autorovi dozvíme buď zkrácenou fikci, částečně přetvořenou pravdu či dokonce nic reálného. V následujících řádcích se Vila-Matasovi může podařit vyvolat v čtenáři pocit, že se o něm dozví přeci jen nějaké další životopisné údaje. „Nací en Barcelona, en la calle de Lauria 114, en una casa frente al cine Metropol. A

⁶ ZUBIETA HEREDIA, Margarita. *Vila-Matas portátil: Un escritor ante la crítica*. 1.vyd. Barcelona: Candaya, 2007, s. 15. ISBN 978-84-934923-7-3.

mis cinco años la familia se trasladó al 343 de la calle Rosellón, junto al Paseo de San Juan. EN 1968 entré como redactor en la revista de cine Fotogramas. Y en 1973 publiqué mi primer libro. El año siguiente, me instalé en París, donde viví dos años y escribí mi segunda novelita, La esesina ilustrada (sobre esa época giraría más tarde mi libro autobiográfico París no se acaba nunca, publicado en Barcelona en 2003)...⁷

Údaje uvedené od samotného autora korespondují s údaji uvedenými výše a čtenář má opravdu pocit, že se o autorově životě v následujících řádcích dozví více. Ale to by nebyl Enrique Vila-Matas, aby čtenáře opět něčím nepřekvapil. Většina informací se totiž týká převážně jeho knih a jeho stylu psaní a tak jeho život osobní opět zůstává v pozadí.

„Mi obra está traducida – me gusta decir los nombres de todas esas lenguas y así, de alguna forma, siento que viajo alrededor de mi cuarto – al francés, inglés, alemán, italiano, ruso, portugués (...), checo, (...) 26 idiomas en total. Es una situación que imagino que tarde o temprano variará algún día. EL 27 es mi número de la suerte.“⁸

O soukromí autora se z jeho autobiografie příliš nedozvíme, na druhou stranu nám absolutně realisticky nastíní svůj styl, dovolím si říci záměr hry se čtenářem a také nám stručně charakterizuje svá díla. Svá díla popisuje tak, jak je vnímá on, což je pro tuto práci důležité, protože pojetí a záměry autora se velice často odlišují od názorů kritiků.

Při hledání dalších biografických údajů o autorovi, jsem také zavítala na jeho oficiální webovou stránku, kde jsem objevila jeho autobiografii, která je stejně manipulativní, jako jeho ostatní autobiografické práce. To potvrzuje sám Enrique Vila-Matas, když se zde ztotožňuje s Vladimírem Nabokovem v rčení: „*Pero la mejor parte de la biografía de un escritor no es la crónica de sus aventuras, sino la historia de su estilo.*“⁹

To je na jeho webových stránkách jediný autobiografický údaj. Poté následuje pouze seznam jeho vyšlých děl s četnými komentáři. Pro ilustraci uvádím seznam děl

⁷ Ibid: s. 16.

⁸ Ibid: s. 16

⁹ Autobiografía. GONZÁLEZ-MORO, Elena. *Enrique Vila-Matas* [online]. 2012 [cit. 2012-02-03]. Dostupné z: <http://www.enriquevilamatas.com/autobiografia.html>

Enrique Vila-Matase včetně komentářů, které doplnil sám autor o svých knihách. Záměrně často cituji a uvádím popisy knih, protože již z těchto popisů se dá velice dobře soudit jaký je autor jako člověk, jaký je styl jeho psaní, někdy dokonce vyčíst i něco bližšího z jeho života. Mým záměrem je uspořádat výčet jeho děl a zjistit možnou vývojovou linii s případným spojením předmětu mé práce. Současně se zde již nachází první střípky mozaiky českých motivů. Tento výčet děl mi také sloužil jako předloha pro výběr knih, v kterých bych mohla hledat české motivy.

1.3 Dílo

1.3.1 *Mujer en el espejo contemplando el paisaje (1973)*

Jedná se o krátkou novelu, kterou Vila-Matas napsal, když vykonával povinnou vojenskou službu v severní Africe. Tvrdí, že ji napsal, když si krátil dlouhé chvíle v intendantním skladu dělostřelecké jednotky, a to zcela bez myšlenky na to, že by ji snad měl kdy vydat, pouze, aby neztrácel čas. Byl prý překvapen, když se vrátil do Barcelony a jistá *Beatriz de Moura*¹⁰ si ji přečetla a nabídla mu, aby ji publikoval. Na to zareagoval: „*Qué era Mujer en el espejo? Que yo sepa, esa novela, que es una sola frase ininterrumpida, sólo la leyó Héctor Biancotti, que me dijo que era “un ejercicio de estilo”.*”¹¹

Zde je z mého pohledu možné vidět, že literaturu považuje za něco, co má opravdový smysl, za něco co je cenné a užitečné, řekla bych věčně.

1.3.2 *La asesina ilustrada (1977)*

Stručná novela napsána v podnájmu v Paříži, který mu pronajala Marguerite Duras¹². Autor se o knize *La asesina ilustrada* vyjadřuje takto: „*Se trata de un librito que pretende asesinar a todo aquel que lo lee. Un libro bien educado, amable y de muy buen gusto.*”¹³ Matas tvrdí, že v následující knize *Paris no se acaba nunca* popisuje, jak napsal *La asesina ilustrada*. Autor o svých dílech opravdu hluboce

¹⁰ Beatriz de Moura byla brazilská nakladatelka a následně také ředitelka nakladatelství *Tusquets Editores*

¹¹ Autobiografie. GONZÁLEZ-MORO, Elena. *Enrique Vila-Matas* [online]. 2012 [cit. 2012-02-19]. Dostupné z: <http://www.enriquevilamatas.com/autobiografia.html>

¹² Marguerite Duras byla francouzská spisovatelka a dramatička, která se narodila 4. dubna 1914 v Gia Dinh a část života prožila v Paříži, kde také zemřela 3. března 1996

¹³ Ibid.

přemýšlí, a ač se někdy na první pohled může jeho styl zdát nesrozumitelný, či snad dokonce beze smyslu až chaotický, vše v jeho knihách má určitý záměr, který je velice hluboký a má vždy pevné a uchopitelné kořeny. Teprve jejich nalezením čtenář odhalí záměr autora. To se pokusím ozřejmit u vybraných českých motivů spolu se záměrem, který mohou mít.

1.3.3 *Al sur de los párpados (1980)*

Roku 1978, když již bydlel opět v Barceloně, se věnoval psaní této knihy, jeho snahou bylo popsat historii toho, jak se učí spisovatel psát. Nemohu jinak než opět citovat samotného autora.,,*Aunque la novela es pedante e insoportable, me fue muy útil trabajar en ella porque aprendí precisamente aquello que aprendía mi escritor, es decir, que aprendí a escribir. Hace años que ando prohibiendo que alguien la lea.*“¹⁴

Sám autor je k sobě velice kritický, a ač pro něj tato novela tehdy znamenala obrovský přínos, v současné době s ní není již spokojen. Jak u pozdějších komentářů jeho knih budeme moci vidět, je pro něj opravdu velice důležité vyvíjet se jako autor a hlavně si vyvíjet styl psaní. Z tohoto důvodu, pro něj tato novela není již „dost dobrá“ v současnosti, ovšem v minulosti zcela plnila svůj účel. To znamená, utvářel a rozvíjel si svůj vlastní a osobitý styl.

1.3.4 *Nunca voy al cine (1982)*

Jedná se o krátkou knihu vzniklou z povídek, které napsal mezi Mallorcou a Barcelonou. Snažil se zachytit témata, která ho nejvíce zajímala jako literárního autora. Říká, že díky této knize, hlavně jejímu názvu nechodí vůbec do kina, na místech, kde by ho mohli znát, a že se dokonce někdy stane, že uteče několik let, aniž by viděl jediný film.

1.3.5 *Impostura (1984)*

Dle slov autora vychází dobrá historie založená na skutečných událostech, které se opravdu uskutečnily v Itálii, ale které přemístil do Barcelony. Tvrdí, že zápletka je poněkud nedostatečně využitá, prý hlavně díky jeho tehdejší mladické nezkušenosti. Jedná se o to, jak se z jednoho mladého vykradače hrobů stane zcela neznámý a opomíjený spisovatel, který život vidí pohledem staré vdovy. Dále tvrdí, že obzvláště od

¹⁴ Autobiografie. GONZÁLEZ-MORO, Elena. *Enrique Vila-Matas* [online]. 2012 [cit. 2012-02-21]. Dostupné z: <http://www.enriquevilamatas.com/autobiografia.html>

napsání této knihy je podle kritiků jeho nejoblíbenějším tématem záhada naší skutečné niterné identity. Jestliže se kritici domnívají, že by autorovou skutečnou zálibou byly identity lidí, pak vycházejí z toho, co je na první pohled patrné po přečtení této knihy. Sám autor toto tvrzení nevyvrací, na druhou stranu spíše ani nepotvrzuje. To je však jeho záměr, nikdy nic zcela nepotvrdit ani nevyvrátit a nechat čtenáře přemýšlet, ať on sám objeví podstatu díla. Je tomu skutečně tak, že ho zajímají převážně identity osob, jejich přetváření a modelace? Po přečtení několika jeho děl na mě působí stejně tak jako na kritiky a proto se tedy přikláním k jejich názoru. Domnívám se totiž, že se skutečně musí jednat o jeho zálibu a radost pohrávat si s identitami osobností a utvářet z nich jiné osoby, jinak je pojmenovávat a zasazovat je třeba i do jiných situací, životů, měst, ale také do historických kontextů. To můžeme také velice dobře spatřovat již v následujícím díle.

1.3.6 *Historia abreviada de la literatura portátil (1985)*

Novela, která je současně stěžejním dílem pro následný rozbor. Pro ilustraci a lepší pochopení kontextu a myšlení spisovatele uvádím komentář ke knize: „*Intento (prematuramente para la España de aquellos días en los que la literatura era más apelmazadamente realista que nunca) de mezclar ensayo y ficción radical. En el periódico El País fue liquidada con unas palabras demoledoras: “Se nota que el autor veranea en Cadaqués”. Hoy en día, Marcel Duchamp y sus máquinas solteras son algo más conocidos en los medios culturales españoles y a veces en las novelas de ese país hasta encontramos personajes de la vida real protagonizando ficciones.*“¹⁵

Historia abreviada de la literatura portátil je jedno z velmi významných děl, ve kterém se Vila-Matas zmiňuje hlavně o spolku *Shandy* a popisuje literaturu *portátil*. Do chvíle napsání knihy nebyly o *literatuře portátil* a spolku *Shandy* téměř žádné zmínky nebo jen kusé informace. V knize se uvádí, jako stěžejní pro vznik literatury *portátil*, africké obyvatelstvo sídlící u ústí řeky Nil - Port Actif – Portátil. V doslovném překladu *portátil* znamená příruční nebo kapesní, tedy bychom hovořili o jakési kapesní literatuře. Podle Vila-Matase je to jednoduchá krátká a velmi povrchní historie literatury *portátil*, stejně tak jako „psací mobilní stůl“ Paula Moranda, s nímž procestoval v luxusních vlacích celou Evropu. To vše natolik inspirovalo Marcela Duchampa, že se pokouší vnést ono *portátil* také do umění, tedy literatury. Duchamp

¹⁵ Autobiografía. GONZÁLEZ-MORO, Elena. *Enrique Vila-Matas* [online]. 2012 [cit. 2012-02-27]. Dostupné z: <http://www.enriquevilamatas.com/autobiografia.html>

tedy měl všechna svá díla jako miniatury a netrvalo dlouho a tento jeho akt se stal symbolem pro spolek *Shandy*. Podle znalců je *shandy* název alkoholického opojného nápoje, ale současně podle Yorkshirského dialektu znamená být přešťastný, výmluvný a bláznivý. Tohle jsou základní znaky, díky nimž, se *portátiles* nechávají pojmenovávat *Shandy*.

Utajované společenství *Shandy*, ale i novela sama o sobě, mají být chápány pouze jako jakási odchylka od tématu, pobavení, zmatek až chaos protikladů, pošetilost, vymyšlená hra, jejíž smysl je právě ve hře. Matas uvádí, že tento spolek, nebo můžeme říci, spiknutí vznikl v roce 1924 poblíž řeky Niger. Spolek byl již za 3 roky rozpuštěn díky zrádci jménem Aliester Crowley. Tato skutečnost je dobře viditelná na konci knihy. Podle knihy mezi hlavní představitele, respektive členy patřili Walter Benjamin, Marcel Duchamp, Francis Picabia, Tristan Tzara, Valery Larbaud, Alberto Savinio, Rita Malú, Georgia O'Keefe, Paul Klee, Ezra Pound, Erich von Stroheim, Blaise Cendrars, Juan Gris, César Vallejo, Federico García Lorca, Louis-Ferdinand Céline, Man Ray, Salvador Dalí, Francis Scott Fitzgerald, Witold Gombrowicz, Paul Morand, Max Ernst, Ramón Gómez de la Serna. V knize je dokonce i zmínka o našich českých autorech jako byl Franz Kafka, Vítězslav Nezval, Karel Teige a hlavně Gustav Meyrink. Pro vstup do tohoto utajovaného spolku byly dvě základní, ale relativně lehce splnitelné podmínky. Dílo napsané autorem nesmělo být příliš těžké, ať už ve smyslu váhy nebo čitelnosti, to proto, aby se vešlo do malého zavazadla, kufříku nebo brašny. Tímto byl splněn požadavek, že se jednalo o dílo *portátil*. Druhým zásadním požadavkem bylo být svobodný a zcela nezávislý, doslovně být svobodným sexuálníím strojem. Byly i další doplňující rysy, tolik typické pro spolek *Shandy*, jako extrémní sexualita, inovátorský duch, nemít žádné velké záměry do budoucna, mít určitou míru drzosti, být ztotožněn s dualitou, sympatizovat s černoštvím a být připraven na kočovný život.

Jediné co před napsáním této knihy o spolku *Shandy a literatury portátil* bylo dostupné, byly zmínky od samotných spiklenců, ovšem žádné ucelené informace. Autor se snaží poskytnout tyto informace, ale mnohdy jsou fakta a skutečnosti uváděná v knize zcela nereálná. Matas popisuje tento spolek výstižně, ale s notnou dávkou ironie a metafory. Je vidět, že kniha patří mezi jedno z nejmilejších děl autora, a že je psána s radostí.

1.3.7 *Una casa para siempre* (1988)

Novela a kniha povídek současně. Popisuje drama, které si zažívá břichomluvec, který má svůj vlastní hlas. Zažívá si nepříjemná muka a je to pro něj vlastně trest. Ovšem to, co je pro někoho obrovské neštěstí a komplikace může být pro jiného vyhledávaný a velice zajímavý a ceněný prvek, tak jako je tomu u většiny spisovatelů.

Po vydání *Una casa para siempre* je to snad poprvé co Vila-Matas zapochyboval, zda udělal dobře s napsáním této knihy, respektive s jejím vydáním. Najednou zapochyboval nad konečnou strukturou, kterou kniha měla a strukturou původně plánovanou. Rozhodně ho také znepokojili dva španělští kritici (neuvádí je). Podle jednoho z nich kniha neměla být ani publikována. O několik měsíců později byla tato, ve Španělsku tolik kritizovaná kniha, uznána za jednu z nejlepších přeložených knih ve Francii. Vila-Matas to považoval za akt podpory a jisté zadostiučinění: „*Eso me decidió a aplicarme a mí mismo la ley de extranjería y dejé de ser un escritor español.*“¹⁶

Enrique Vila-Matas byl skutečně zpočátku uznáván více v cizině nežli v domovském Španělsku. Obzvláště oblíbený byl v Latinské Americe. Tato situace trvala poměrně dlouho, protože jak už se zmiňuje Margarita Heredia ve své knize *Vila -Matas Portátil. Un escritor ante la crítica*, zpočátku nebyl ve Španělsku tolik uznáván ani znám jako v zahraničí. Ovšem, přibližně do roku 1994 nebyl znám ani širokému publiku v Latinské Americe. Znám byl spíše jen v odborných kruzích, kde ale byl již čten literárními odborníky a studován kritiky. „*En 1994 preparaba una tesis de licenciatura sobre Vila-Matas para la Universidad Nacional Autónoma de México. Para entonces, el escritor catalán ya había sido leído con fortuna por autores como Álvaro Mutis, Augusto Monterroso y Sergio Pitol, y los jóvenes críticos comenzaban a verlo como un significativo renovador de la literatura española. Se trataba, pues de un autor de prestigio pero aún minoritario, desconocido del gran público.*“¹⁷

Autorka v té době hledala Matasovy knihy v Národní univerzitní knihovně v Mexiku, ovšem zjistila, že jich nebylo příliš k dispozici. Toho samého roku navštívila Madrid a knihovnu Universidad Complutense de Madrid. Jaké však bylo její zděšení, když zjistila, jakoby Matas v podstatě neexistoval, neobjevila jedinou knihu. „*En cierta*

¹⁶ Autobiografie. GONZÁLEZ-MORO, Elena. *Enrique Vila-Matas* [online]. 2012 [cit. 2012-03-01]. Dostupné z: <http://www.enriquevilamatas.com/autobiografia.html>

¹⁷ ZUBIETA HEREDIA, Margarita. *Vila-Matas portátil: Un escritor ante la crítica*. 1.vyd. Barcelona: Candaya, 2007, s. 9. ISBN 978-84-934923-7-3.

forma, se trataba de un autor con un recorrido crítico más amplio en América latina que en su país. “¹⁸

Zatímco v Mexiku se jednalo o autora, o jehož díle se vyučovalo ve školách, ve Španělsku nebyly jeho knihy k sehnání ani v knihovně hlavního města. Díky této autorce máme o Vila-Matasovi mnohem větší přehled, jelikož utřídila a sesbírala články, které o autorovi kdy našla, a vydala je roku 2007 knižně.

1.3.8 Suicidios ejemplares (1991)

Tato kniha zpracovávající téma sebevražd. Proč ji napsal? Chtěl se vyrovnat jeho předchůdcům, kteří se stali slavní díky pojednávání o tomto tématu, stejně jako například Masaryk?¹⁹ Nejlépe odpoví sám autor: „*Lo escribí para indagar cuáles eran mis relaciones con la vida y con la muerte, sobre todo con esta última, puesto que desde la ventana de mi sexto piso se ofrecía fácil la posibilidad del vuelo. Recuerdo que mientras trazaba las historias de ese conjunto de relatos, teniendo en cuenta que me identifico siempre con los personajes del libro que ando en aquel momento escribiendo, sentía un cierto temor a probar mis alas y matarme.*“²⁰

1.3.9 El viajero más lento (1992)

První z jeho literárních esejí. Tvrdí, že obsahuje stopy udatných činů, jako například nepravdivé setkání s Marlonem Brandonem, nebo setkání se Salvadorem Dalí, která vždy vycházejí jako nepravdivá. Pro autora tato kniha znamenala zjištění, jak již

¹⁸ Ibid.:s.9.

¹⁹ MASARYK, Tomáš Garrigue. *Sebevražda hromadným jevem společenským moderní osvěty*. 5. české vyd. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2002, 221 s. Spisy TGM, sv. 1. ISBN 80-864-9513-2.

²⁰ Autobiografía. GONZÁLEZ-MORO, Elena. *Enrique Vila-Matas* [online]. 2012 [cit. 2012-02-02]. Dostupné z: <http://www.enriquevilamatas.com/autobiografia.html>

říkával Lichtenberg²¹, kterého Matas citoval: „*Yo entonces me movía tan despacio como un minuterero entre una multitud de secunderos.*“²²

Je vidět opravdová hravost autora jak správně používá metafory, snad jakoby chtěl vysvětlit, proč používá fikci, proč ji utváří a modifikuje podle reality. Je očividná jeho záliba v prolínání fikce s realitou. Sám Vila-Matas se tím nikdy netají.

1.3.10 *Hijos sin Hijos (1993)*

Novela, která jak Vila-Matas tvrdí, pokračuje v podobném duchu jako kniha zabývající se způsoby možných a příkladných sebevražd. Tentokrát jsou postavami *děti bez dětí*. Lidé, které jejich přirozenost zcela odděluje od lidské společnosti, a ač se to zdá ostatním zvláštní, jejich jediným východiskem je zabývat se sami sebou. Hrdinové nemají děti, které by bylo třeba vychovávat a o to intenzivněji se věnují sami sobě a svým problémům. Dále autor cituje pasáže z deníku Fraze Kafky. Na tomto místě se začíná objevovat další z českých motivů, a proto se Kafkovi i knize *Hijos sin hijos* budu v následujících kapitolách věnovat podrobněji.

1.3.11 *Recuerdos inventados (1994)*

Původně se mělo jednat o sbírku příběhů, které autor sesbíral pobytem ve Venezuele a v Peru, a které měl vydat ve venezuelském nakladatelství. Nakonec však nedošlo k dohodě s venezuelským nakladatelem, avšak barcelonské nakladatelství Anagrama bylo nadšené, a proto nakonec kniha vyšla. Kniha shromažďuje různé povídky z různých předešlých knih a k tomu ještě další, které nebyly publikovány předtím. Autor vyjádřil své překvapení s počtem čtenářů, kteří knihy četli. „*Fue la primera vez que tuve la sensación de que era leído por más gente de la que pensaba. Recuerdos inventados lleva como subtítulo Primera antología personal, y eso siempre*

²¹ Georg Christoph Lichtenberg se narodil roku 1742 a zemřel 1799. Jedná se o německého fyzika, satirika, astronoma a matematika. Nejznámějším se stal díky sešitům, které obsahovaly aforismy. Ve své podstatě se jedná o knihu denních záznamů, můžeme říci, deníky. Deníky obsahovaly nejrůznější úvahy, myšlenky, postřehy, slovní hříčky pozorování, vzpomínky, anekdoty, nápady, citáty. Snažil se obsáhnout co nejširší spektrum, proto psal z prostředí společnosti, také ze svého soukromí, z politiky, literatury, filosofie, náboženství a třeba i psychologie.

²² Autobiografie. GONZÁLEZ-MORO, Elena. *Enrique Vila-Matas* [online]. 2012 [cit. 2012-02-04]. Dostupné z: <http://www.enriquevilamatas.com/autobiografia.html>

me recuerda que ya empieza a ser hora de que ponga en marcha una segunda antología personal del mismo estilo.“²³

Opět si autor dává záležet na stylu svého psaní, který se snaží neustále vylepšovat a i pozměňovat. Po vydání knihy, ovšem zjistil, že velké množství čtenářů je důkazem, že jeho styl psaní je pro ně zajímavý, a tedy by bylo vhodné v něm pokračovat. “

1.3.12 El traje de los domingos (1995)

Je v pořadí již druhá sbírka článků a esejů. V této knize se čtenář může přesvědčit nakolik je Matas disciplinovaný spisovatel stylu *Shandy* (termín poprvé citován v *Historia abreviada de la literatura portátil*), nakolik autor neposkvrněný literární kritikou, a nakolik jen autor úvodníků či nedělní beznadějný sloupkař.

1.3.13 Lejos de veracruz (1995)

V této knize se reflektuje Mexiko jako město, kde se odehrává velkolepá party, na které se dějí nejrůznější zvláštnosti. Příkladem můžeme uvést, že Rosita Boom Boom Romero chce nechat zavraždit bratra Vila-Matase, dále se zde objevuje příhoda o tom, jak Sergio Pitol pomůže uniknout Matosovi z rukou únosců a k tomu mnoho dalších pozoruhodných příhod.

1.3.14 Extraña forma de vida (1997)

Titul prý objevil na letišti v Lisabonu, kde uviděl desku Amalie Rodríguez, jejíž název pak použil pro svou knihu. Zaujala ho krása Amalie, a tak když se vrátil do Barcelony, hledal příběh, který by se k její kráse dal přirovnat. Našel ho v příběhu muže z Barcelony, který je rozpolcený a neví, zda být spisovatelem či špiónem. Matas tvrdí, že při psaní této knihy si utvářel opět nový a také jiný styl psaní. „*Escribir o la única forma interesante de estar en el mundo, extraña forma de vida.*“²⁴

²³ Autobiografie. GONZÁLEZ-MORO, Elena. *Enrique Vila-Matas* [online]. 2012 [cit. 2012-02-12]. Dostupné z: <http://www.enriquevilamatas.com/autobiografia.html>

²⁴ Autobiografie. GONZÁLEZ-MORO, Elena. *Enrique Vila-Matas* [online]. 2012 [cit. 2012-02-08]. Dostupné z: <http://www.enriquevilamatas.com/autobiografia.html>

Touto afirmací nám opět ukazuje, že vše zajímavé je jiné, zvláštní, na první pohled třeba i chaotické. Avšak na druhou stranu, je to jediné a zajímavé v našem světě, to jediné jak žít svůj život.

1.3.15 Para acabar con los números redondos (1997)

Nezbývá než citovat samotného autora, který jasně dává najevo, že je třeba oslavovat dobré současné spisovatele nyní, dokud ještě žijí. Není třeba slavit průměrné autory jen proto, že jsou již po smrti. Zbytečně tak zabírají místo současným spisovatelům. Domnívám se, že zde naráží na fakt, že ve Španělsku nebyl tak uznávaný jako jinde po světě. Vila-Matas je kontroverzní autor a jeho styl je neobvyklý, bohužel zřejmě právě ona neobvyklost je příliš novátorská a možná právě proto ne tak oceňována. Na druhé straně se zdá, že Vila-Matas je natolik silnou osobností s tak nekonformním přístupem, že neváhá bez předstírané skromnosti připomenut i zásluhy žijících autorů.,, *Contra la manía de los suplementos literarios de celebrar con cifras redondas los aniversarios de escritores que son generalmente mediocridades y que de pronto ocupan el espacio que debería estar destinado a los escritores que están vivos y enfrascados en la aventura de una obra peligrosa que no merece la atención suficiente o a los que, estando muertos, demuestran estar muy vivos al resistirse a cumplir años.*“²⁵

1.3.16 El viaje vertical (1999)

Popisuje, že když byl poprvé na Madeiře roku 1998, bylo to pro něj něco neuvěřitelného až oslepujícího. Účastnil se tam několika konferencí o existenci Atlantidy. Vzhledem k tomu, že Enrique portugalsky neumí a tyto konference probíhaly v portugalštině, tak rozuměl asi jen polovinu a druhou polovinu si domýšlel. Na základě této zkušenosti vytvořil svoji novou knihu. Hlavním protagonistou je jeho otec, hrdý národní Katalánc, který se na Madeiře zajímá nikoliv o Atlantidu, ale o existenci nezávislých politických hnutí na ostrově „¿Hay mayor soledad e independencia que la del gran continente desaparecido?“²⁶

²⁵ Autobiografie. GONZÁLEZ-MORO, Elena. *Enrique Vila-Matas* [online]. 2012 [cit. 2012-02-19]. Dostupné z: <http://www.enriquevilamatas.com/autobiografia.html>

²⁶ Autobiografie. GONZÁLEZ-MORO, Elena. *Enrique Vila-Matas* [online]. 2012 [cit. 2012-02-21]. Dostupné z: <http://www.enriquevilamatas.com/autobiografia.htm>

Matas zakončuje polemikou, nechává své čtenáře přemýšlet, nechce, aby jeho knihy byly pouze čteny, ale aby čtenář nad nimi také přemýšlel, byl nucen pokládat si otázky a na základě nich třeba i pochopit jeho knihy. I pro zkušeného čtenáře je jeho styl poněkud komplikovaný a náročný. Podle mého názoru se jedná o autorův záměr s výše uvedeným cílem. Ovšem po bližším zkoumání a hlubším hledání v jeho dílech čtenář začíná objevovat autorovu hru se čtenářem.

1.3.17 *Bartleby y Compañía* (2000)

Jediná kniha, která byla přeložena do českého jazyka²⁷. Autor tvrdí, že si většina kritiků myslí, že píše o spisovatelích, kteří přestali psát. Vyvrací to, píše prý o osobách, které žijí, ale později přestanou žít svůj život. Nastává ale otázka, může pro Enrique Vila-Matase znamenat spisovatel, který přestane psát, totéž jako osoba, která přestane žít? Na základě rozhovorů, které Matas poskytl a také po přečtení článku *Entrevista a Enrique Vila-Matas por Flavia Costa*, usuzuji, že ano., *Hay escritores que escriben para contar lo que han vivido. Otros que escriben porque la vida no les alcanza, porque por ejemplo-les resulta demasiado enrarecida, deshilachada, y entonces inventan historias para pasar un hilván, una cadena de alfileres de regularidad en medio de tanto capricho. Otros que sufren —como decía Thomas Mann— el terso desconsuelo de tener que retirarse de la vida para escribir. Y hay otros, como Enrique Vila-Matas, para quienes vivir y escribir son la misma, paradójica, cosa.*²⁸

1.3.18 *Desde la ciudad nerviosa* (2000)

Knihy prý vznikla ze záměru vymyslet narativní teorii, která by spojovala díla *Bartleby y compañía* spolu s *El mal de Montano*. Věděl, že *El Mal de Montano* bude jeho následující kniha. „*Y junto a esa tentación, primeros indicios de una búsqueda de conferencias atípicas en las que la norma habitual sería la mezcla de ensayo, ficción, autobiografía y el género del viaje interior. Al final, lo único que inventé fue ese libro sobre la ciudad nerviosa de Barcelona. Se hace teoría al andar.*“²⁹

²⁷ VILA-MATAS, Enrique. *Bartleby a spol.* 1. vyd. Praha: Gramond, 2006. ISBN 80-86955-48-6.

²⁸ Revista Ñ de CLARIN. *DDOOSS* [online]. 2006 [cit. 2012-01-28]. Dostupné z: http://ddooss.org/articulos/entrevistas/enrique_vilamatas.htm

1.3.19 *El mal de Montano (2002)*

Má podobu příběhu moderního Dona Quijota. Příběh je založen na útěku a utíkání před něčím, ale ve skutečnosti má prokazovat útěk z něčeho zavedeného k něčemu mimořádně krásnému. Tento útěk má potom přinášet překrásný nový, zvláštní styl a měl by hovořit o nových a hlavně odlišných tématech.

1.3.20 *Extrañas notas de Laboratorio (2003)*

Jedná se o sbírku článků a esejů, která byla vydána ve Venezuele. Jsou v ní obsaženy články, které autor měsíčně publikoval v časopise *Letras Libres*.

1.3.21 *Paris no se acaba nunca (2003)*

Kniha, která měla by být ironickou vzpomínkou na dva roky autorova života v Paříži. Autor sám hovoří o knize takto: „*Aparentemente, la revisión irónica de los dos años de mi juventud que pasé en París tratando de repetir la experiencia de vida bohemia y literaria del Hemingway de París era una fiesta. En realidad, un intento de darles a mis lectores alguna noticia verdadera sobre mí. Pero todo esto disfrazado bajo la idea de que el libro es un fragmento de la novela de mi vida en el que todo es verdad porque todo está inventado, pues a fin de cuentas un relato autobiográfico es una ficción entre muchas posibles.*“³⁰

O Matasově pobytu v Paříži, tedy o době strávená tam může něco málo naznačit tato kniha, která je zřetelně inspirována Hemingwayovou knihou *Pohyblivý svátek*, avšak sám autor vyvrací, že by to mohla být skutečnost. Opět si hraje s fikcí a realitou a prolíná je.

Domnívám se, že Matas byl Paříží okouzlen a z tohoto důvodu se natolik inspiroval poslední částí Hemingwayovy knihy, že napsal knihu svoji. Záměrem knihy je na rozdíl od Hemingwaye, který popisoval radost ze života v Paříži, popsat okouzlenost mladíka, který se rozhodl odcestovat do Paříže, nikoliv, aby triumfoval, nýbrž aby utekl z Barcelony a přežil. Zde lze předpokládat, že je možné vidět spojitost s životem samotného Matase, který také „utekl“, aby mohl volně psát. Prolínání

²⁹ Autobiografie. GONZÁLEZ-MORO, Elena. *Enrique Vila-Matas* [online]. 2012 [cit. 2012-02-22]. Dostupné z: <http://www.enriquevilamatas.com/autobiografia.htm>

³⁰ Autobiografie. GONZÁLEZ-MORO, Elena. *Enrique Vila-Matas* [online]. 2012 [cit. 2012-02-23]. Dostupné z: <http://www.enriquevilamatas.com/autobiografia.htm>

autobiografických prvků je více než jasné. Zdá se, že autor vychází tentokrát z vlastního života, který používá jako předlohu pro napsání tohoto románu. Je v podstatě nemožné porovnat autorův život s dílem, ale ze základních informací, které o něm máme, tedy, že žil v Barceloně a poté se odstěhoval do Paříže, aby tam mohl volně psát, můžeme soudit, že i další náměty v knize se úzce dotýkají jeho osobního života.

V souvislosti s touto knihou hovoří Matas o zkušenosti bohémské a literární. Úvaha, že se Matas zapojil do studentských bouří jara 1968 v Paříži, je pouhou domněnkou. Rozhodně ale na něj nemohly být bez vlivu.

1.3.22 Aunque no entendamos nada (2003)

Jedná se o již pátou sbírku článků a literárních esejů, s jasným cílem být publikovány v Chilských nakladatelstvích a knihovně La Central de Barcelona.

1.3.23 El viento ligero en Parma (2004)

Kniha vyšla v Mexiku a obsahuje články a eseje o autorech jako Witold Gombrowicz, Silvina Ocampo, Roberto Bolaño, Jorge Borges, Sergio Pitol a dalších významných autorech. Autor hovoří o spisovatelích, které ve svých knihách používá často, nebo jsou mu alespoň inspirací. Stejně tak, jako to bylo u polského spisovatele Witolda Gombrowice³¹. Enrique Vila-Matas údajně začínal jako jeho napodobitel, i přesto, že od tohoto autora nepřečetl jediné dílo. Při poznatcích zjištěných o Matasovi je na pováženou, zda je tomu tak doopravdy. Je totiž velice těžké si představit, že napodobují někoho, koho neznám a nečetl jsem od něj jedinou knihu. Prý se tedy snažil se napodobovat jeho styl, o kterém tvrdil, že je podivuhodně zvláštní. Po přečtení děl tohoto autora, Matas konstatoval, že autora nenapodobil a ani se jeho dílu nepodobá, ale připouští, že díky tomuto autorovi si vybudoval svůj vlastní osobitý a originální styl. Vila-Matas přetváří cizí typické knihy a zcela mění jejich strukturu. Podle znalců a kritiků jeho díla, se Vila-Matas nejčastěji inspiroval Kafkou, kterého dokonce považuje

³¹ Witold Gombrowicz byl polský romanopisec a dramatik, který se narodil 4. srpna 1904 v Polsku a zemřel 24. července 1969 ve Francii. Ve svém díle se zabývá především motivem formy. Typický styl jeho psaní byl absurdní humor, velká nadsázka a jistý styl groteskního zkraslování světa.

za nejlepšího literáta dvacátého století. Také se inspiruje Hemmingwayem a jak je možné vidět u této knihy, mnoha dalšími autory. Pro mě však v následujících odstavcích bude velice důležitý Kafka.

1.3.24 *Doctor Pasavento (2005)*

Knih, která hovoří o španělském vypravěči, který studuje historii subjektivity. Setká se s tím, že když chce v Seville nastoupit do taxi, předběhne ho cizí neznámý. Při této události se rozhodne situace využít a nedostaví se na sjednané místo do Cartujy, kde se má zúčastnit jakési slavnostní události. Zmizí v Seville a je rozhodnut, že minimálně 11 dní o něm nesmí nikdo nic vědět. Chce tím napodobit Agathu Christie, která ve své době byla hledána více než polovinou světa. Doufá, že v jeho případě tomu bude také tak. Jenže velice brzy začne pochybovat, že by vůbec někomu chyběla jeho existence. Tím začíná útěk spisovatele. Autor dokonce zdůrazňuje, že román hovoří o zmizení jedince a o snaze tohoto jedince se znovu objevit. Ve skutečnosti si prý všichni o této knize myslí, že hovoří o zmizení a o samotě. Podle autora je to o obtížnosti být nikdo. „*Creo que esto no es algo que se pueda liquidar en cuatro folios y que más bien requiere un crepúsculo largo. El eje central de ese crepúsculo es la figura de Robert Walser, mi héroe moral desde hace décadas. Admiro de este escritor suizo –precedente obvio de Kafka– la extrema repugnancia que le producía todo tipo de poder y su temprana renuncia a toda esperanza de éxito, de grandeza. Admiro de él también su extraña decisión de querer ser como todo el mundo, cuando en realidad no podía ser igual a nadie, porque no deseaba ser nadie, y eso era algo que sin duda le dificultaba aún más querer ser como todo el mundo. Admiro y envidio esa caligrafía suya que, en el último período de su actividad literaria (cuando se volcó en esos textos de letra minúscula conocidos como microgramas), se fue haciendo cada vez más pequeña hasta llevarlo a sustituir el trazo de la pluma por el del lápiz, porque sentía que éste se encontraba ‘más cerca de la desaparición, del eclipse’. Admiro y envidio su lento pero firme deslizamiento hacia el silencio*“.³²

Ačkoliv popisuje někoho jiného, autor Kafku opět zmiňuje a já se domnívám podle poznatků, které jsem o Kafkovi získala, že Matas je Kafkou silně ovlivněn. Lze hledat podobnosti jak u Kafky, tak u hlavní postavy, kterou Matas popisuje ve svém

³² Autobiografía. GONZÁLEZ-MORO, Elena. *Enrique Vila-Matas* [online]. 2012 [cit. 2012-02-23]. Dostupné z: <http://www.enriquevilamatas.com/autobiografia.htm>

díle. Například snažit se žít stejně jako okolí, ale uvnitř cítit, že do něj nedokážu zapadnout. Cítit se jako nikdo, právě proto, že si přeji být nikdo. To jsou velice časté motivy, které o Kafkovi lze vyčíst z jeho deníků a korespondence. Citát mě jen přesvědčil, že byl Kafka jeho velmi oblíbený autor. Nejen to, je vidět, že obdivuje také styl psaní a dokonce i styl života, jistá podobnost s životem Matase je zcela očividná.

1.3.25 Exploradores del abismo (2007)

Vila-Matas hovoří o knize jako o souhrnu jeho celkové práce. Podle něj se jedná o dobrou odpověď na neustálé otázky typu: o čem jsou jeho knihy? Jaká vybírá témata? V *Exploradores del abismo* prý čtenář najde odpověď.

1.3.26 Y Pasavento ya no estaba (2008)

Tato kniha vznikla na základě nabídky, která byla Matasovi učiněna nezávislým argentinským vydavatelstvím. Bylo mu nabídnuto vydání jeho knihy ovšem jako argentinského spisovatele. Matas samozřejmě přijal, a to nejen díky přesvědčení, že je to výborná spolupráce, ale také reagoval na kritiky Španělska, kteří se o jeho knihách vyjadřovali povětšinou s despektem. Poslal tedy vybrané texty, a na jejich základě vznikla tato kniha.

Matas knihou opět potvrzuje své nadšení pro literaturu, a že jí žije. Není-li dostatečně doceňován ve Španělsku, pak se tedy rádoby promění v argentinského autora a publikuje jako argentinský spisovatel. Na toto téma také vzniklo několik polemik. Například při rozhovoru s Enrique Vila-Matasem se o něm Carolina Gómez-Montoya zmiňuje takto: „*Se le ha llamado el escritor español más argentino, el más mexicano y el más portugués del mundo*”.³³ Dále pokračuje vysvětlením, že není úplně jednoduché říci o něm, že je to argentinský spisovatel. “*En realidad, Vila-Matas es heredero de una buena parte de la literatura occidental del siglo XX, y en ese sentido sus obras poseen, por los riesgos que toman y por las preguntas que posan, una cualidad de literatura de fines de siglo, una literatura en el intersticio de un antes y un después. Y su letra, un permanente recordarnos que la escritura está en constante movimiento y todo límite o*

³³GÓMEZ-MONTOYA, Carolina. Enrique Vila-Matas y la rebeldía de la letra. *El socialista Centroamericano: Por la reunificación socialista de la patria centroamericana!* [online]. 2008, č. 1 [cit. 2012-03-01]. Dostupné z:

http://www.elsoca.org/index.php?option=com_content&view=article&id=1335:enrique-vila-matas-y-la-rebeldia-de-la-letra&catid=52:critica-de-arte&Itemid=64

todo edificio, no es sino el vano deseo de dar lógica y sentido a lo que suele escaparse por vía de la inventiva y de la audacia.”³⁴

Stejně se k tomu staví také Rodrigo Fresán: *“Una forma más tonta que extraña de definir a Vila-Matas sería afirmar que se trata del más argentino de los escritores españoles. Después de todo, allí están la manía referencial y el siempre dúctil aparato enciclopédico, el humor en serio, los juegos metaficcionesales donde el autor es siempre protagonista, las apelaciones cómplices a su lector, y el tránsito cosmopolita, constante y sin compromiso, por las bibliotecas y las ciudades*”³⁵

1.3.27 Dietario Voluble (2008)

Podle samotného Matase není toto dílo jen souborem textů napsaných za poslední tři roky. Autor totiž některé texty pozměnil a doplnil je o další tak, aby vytvořil nový celek. Dokonce prý tato kniha má působit jako deník, který víc než kdy jindy zcela smazává hranice mezi fikcí, esejí a životopisem. Autor nám oznamuje, že když si sám přečetl tuto knihu, uvědomil si, že se hlavně soustředil na takzvané *hikimoris*. Jsou to obvykle mladí Japonci, převážně tedy muži, kteří se zavřou v pokoji, obvykle ještě v domě svých rodičů a zůstávají tam až několik let. Cítí se smutní, málokdy se stane, že by měli nějaké přátele. Většinu dne prospí nebo se povalují, přičemž se dívají na televizi, popřípadě se v noci zabavují počítačem. Japonské označení Matas překládá jako *solteros parásitos*. Předpokládá se, že je přes více než jeden milion Japonců *hikimoris*.

Autor se domnívá, že toto je správná kniha pro pochopení vnitřní struktury jeho děl. *„Me parece que el libro es una guía que permite percibir la arquitectura interna de mi obra. Creo que se muestra ahí, con más claridad que nunca, el modo en que vida, lectura y escritura se entretienen y cristalizan en lo que hago. Hay un diálogo directo con una pluralidad de temas, expuestos además con ese ánimo de conversar. El libro tiene una estructura de sucesivos comentarios, un esqueleto de comentario infinito. Es*

³⁴ Ibid.

³⁵ZUBIETA HEREDIA, Margarita. *Vila-Matas portátil: Un escritor ante la crítica*. 1.vyd. Barcelona: Candaya, 2007, s. 150. ISBN 978-84-934923-7-3.

lo que pasa cuando uno decide comentar el mundo. O lo que es lo mismo: comentar lo que pasa cuando no pasa nada.“³⁶

Autor sám sebe vidí jako bystrého spisovatele, který je schopen postavit děj hry na ničem. Chce a domnívá se, že to tak dělá, aby text vypovídal o něčem, co ještě předtím nebylo zmíněno. Tvrdí, že pokud spisovatel chce popsat nějakou situaci, a to třeba i vulgární, je zde důležitá složka a tou je záměrně říci pravdu. V následujícím tvrzení, vidím jeho pokus o nepřímou kritiku autorů, kteří píšou bestsellery. Protože tvrdí, že pokud je používán jazyk novely pouze pro to, aby se z ní stal bestseller, pak je to nemravnost. Opakem je etické hledání v boji za nové formy. Vila-Matas vysvětluje, že jeho literatura je natolik nová, že často nebývá správně pochopena a proto možná bývá tak často kritizována. Autor povyšuje formu díla nad jeho obsah a snad tím se tolik liší. Popisuje nám svůj osobitý styl, který jak uvádí je tzv. *novou formou*³⁷. Autor sám pojmenovává svůj styl *novou formou*, ale může připomínat a dokonce má charakteristiky vycházející z literárního formalismu. Odráží se od konceptu zavedeného po roce 1915 v Rusku a přehodnocuje se vztah mezi obsahem a formou. „*Místo kategorií obsah a forma formalisté užívali termínů materiál a (tvůrčí/tvárný) postup. Jde o to, že do uměleckého díla vždy vstupuje něco z vnějšku v podobě materiálu. Za materiál (tedy surovinu ke zpracování) v tomto případě můžeme považovat třeba fakta z běžného života, myšlenky nebo literární konvence. Tvárný nebo tvůrčí postup pak tento materiál převede do uměleckého díla. Z určitého obsahu nám tak vznikne určitá (literární) forma.*“³⁸ Pokud tedy přihlédneme k formalismu, pak není Matas až natolik inovátorský, samozřejmě jsou u něj viditelné nové prvky, ovšem již se nejedná zcela o úplně *novou formu*, jak on píše.

Jeví se, že při popisu tohoto díla se nám autor zpovídá a otvírá se blíže čtenáři, nechává ho nahlédnout do svého myšlení, když román píše, a i do důvodů pro které román píše. Ač to u něj nebývá příliš zvykem, zde Matas ukazuje svou pracovní metodu. V *Dietario voluble* se například objevuje mnoho letišť a různá města. “*Con*

³⁶ Autobiografie. GONZÁLEZ-MORO, Elena. *Enrique Vila-Matas* [online]. 2012 [cit. 2012-02-23]. Dostupné z: <http://www.enriquevilamatas.com/autobiografia.htm>

³⁷ bližší uvedení, ani definice není k dispozici

³⁸ ŠŤOURAČOVÁ, Alena. Vasiliteratura.cz: Literatura pro všechny. *Ruský formalismus* [online]. 2009, č. 1 [cit. 2012-05-06]. Dostupné z: <http://www.vasiliteratura.cz/teorie-literatury/45-clanky/318-rusky-formalismus.html>

*esto del viaje interior y exterior ocurre algo parecido a lo que pasa conmigo, que soy el autor del Dietario, pero en la portada aparezco de espaldas, como queriendo indicar que estoy y no estoy en el libro“.*³⁹

Autor uvádí, že opět začal chodit do kina a zajímá se o architekturu a o malířství. Napříč popisu knihy se nám daří získávat drobné biografické údaje.

1.3.28 *Ella era Hemingway / No soy Auster (2008)*

Paul Auster byl poměrně dobrý přítel Enrique Vila-Matase, a tak, když kniha vyšla, měl Matas obavu, jak bude jeho přítel reagovat. Jednoho dne, když měli schůzku, a bylo to chvíli po vydání této knihy, si Matas uvědomil, jaké by mohlo mít vydání knihy dopad na jejich přátelství. Proto doufal, že se k Paulu Austerovi nedostal ještě žádný výtisk této knihy, stejně tak a ani on sám mu žádný nenesl, nebyl si totiž jist, jak by jeho přítel reagoval. Když se sešli, první co mu Paul řekl, bylo: “*¡Ey, me han dicho que has escrito un libro que se titula No quisiera ser Auster ni espero serlo nunca porque nada me gustaría menos*”.⁴⁰

1.3.29 *De l'imposture en littérature (2008)*

Knih, která vznikla na základě korespondence s mexickou spisovatelkou Guadalupe Nettel a spisovatelem Jeanem Echenozem. Z hlediska mé diplomové práce není nijak obzvláště důležitá, proto se jí nebude blíže věnovat.

1.3.30 *Perder teorías (2010)*

Novela, kterou napsal při příležitosti mezinárodního symposia konaného v Lyonu, na které byl pozván. Když přijel, nikdo z pořadatelů se mu neozval, a tak se sám procházel městem, koupil si časopis *Le Magazine* a v něm objevil svůj článek. Znovu si ho přečetl a začal ho dále rozvíjet ve svém hotelovém pokoji. Rozvíjel převážně literární teorii. Během celé doby se mu organizátoři neozvali a tak se vrátil zpět do

³⁹ Autobiografie. GONZÁLEZ-MORO, Elena. *Enrique Vila-Matas* [online]. 2012 [cit. 2012-02-24]. Dostupné z: <http://www.enriquevilamatas.com/autobiografia.htm>

⁴⁰ Autobiografie. GONZÁLEZ-MORO, Elena. *Enrique Vila-Matas* [online]. 2012 [cit. 2012-02-25]. Dostupné z: <http://www.enriquevilamatas.com/autobiografia.htm>

Barcelony, kde mu došla malichernost literární teorie, ale hlavně malichernost cesty do Lyonu. Ztrácí důvěru v literární teorie ale nejen v ty.

1.3.31 *Dublinesca* (2010)

Zde nám předkládá další velmi úspěšný román. Když se ho někdo na román zeptá, odpovídá vždy zásadně podle toho, kdo konkrétně se ho na román ptá. Někdy odpovídá jako autoři, kteří vyhráli nedávno mediální ocenění.

„*Mi libro narra el eclipse vital de Samuel Riba, un editor barcelonés que acaba de deshacerse de su editorial y se encuentra, en el ocaso de su vida, solo, vacío y aburrido; ha publicado a muchos de los grandes escritores de su época, pero en treinta años como editor no ha logrado encontrar a un solo genio...*“⁴¹ Ovšem, když hovoří s přáteli, pak o svém díle hovoří zcela jinak. Nehovoří o ději novely, ale spíše se snaží popsat strukturu a formu díla. „*Le hablo, por ejemplo, de una gravitas melancólica, un tono uniforme y sublime como el de los últimos cuartetos de Beethoven. Le hablo de un libro otoñal (hablaba Gracián del otoño de la varonil edad, cuando se vislumbran los helados horrores de Vejecia), de un estilo consumado (...)*“⁴²

Dublinesca je jistý druh soukromé procházky po městě, který spojuje přehnaný a bájný svět Jamese Joyce s jednoduchým a strohým Beckettovským.

Kdyby však měl hovořit o knize s někým, kdo si k němu třeba přisedl ve vlaku, pak bude vyprávění zcela odlišné a řekl by: „*Trata de alguien que se aburre y quiere celebrar un funeral por el mundo (por su propio mundo también) y descubre que la ceremonia le permite tener algo que hacer. Es decir, encuentra su futuro en lo apocalíptico*“.⁴³ Enrique Vila-Matas si je již po několikaletém vývoji vědom, že každý očekává jinou odpověď na svoji otázku. Proto tedy jinak odpovídá svému příteli, jinak odpoví literárnímu kritikovi a jinak bude také odpovídat čtenáři, kterého zajímá pouze děj knihy. Autor si pohrává se skutečným záměrem a obaluje ho do hávu potřeb posluchače, čímž ztrácí skutečnou „pravdivou výpovědní hodnotu“. Dalo by se tak hovořit o tzv. *autoficción*. Autofikce je subjektivní vyjádření, které má psanou formu, vznikla ve Francii přibližně kolem roku 1980. V autofikci je velice důležitá složka „Já“.

⁴¹ Autobiografie. GONZÁLEZ-MORO, Elena. *Enrique Vila-Matas* [online]. 2012 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://www.enriquevilamatas.com/autobiografia.htm>

⁴² Ibid.

⁴³ Autobiografie. GONZÁLEZ-MORO, Elena. *Enrique Vila-Matas* [online]. 2012 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://www.enriquevilamatas.com/autobiografia.htm>

U autofikce autor jakoby propůjčuje své jméno, tak aby znásobil dojem fikce. V tomto případě má jít o to, že autor jakoby předkládá nějakou reálnou svoji zkušenost, či zážitek, ale současně zdůrazňuje, že jeho kniha není nic víc nežli novela, a že se nejedná o autobiografii.⁴⁴

Jestliže takto má vypadat autofikce, nastává otázka, zda v minulosti již mnoho autorů nepoužívalo tento styl psaní? Co třeba již samotný Cervantes ve svém Quijotovi? Může se to tak zdát, ale důvodem proč ne, je fakt, že ne zcela přesně, tak aby odpovídala všem normám autofikce. Pokud k vysvětlení použiji citaci z oficiálního serveru o autofikci, pak se k definici staví takto: „*Aquí proponemos que la autoficción es una forma de discurso ficticio que narra historias auténticas aunque tal vez no verídicas. Es decir, una ficción basada en hechos reales en la que el autor no duda en involucrar hasta su nombre propio para proponer un pacto de lectura que imite los principios del pacto autobiográfico al mismo tiempo que los subvierte.*”⁴⁵

Na základě této definice je tedy jasné, že u díla Quijote se nejedná o autofikci, ale naopak u Enrique Vila-Matase je definice v podstatě výstižná. Je samozřejmě více autorů, kteří píšou stylem autofikce jako například: Serge Dubrovsky, Carmen Martín Gaité, Javier Marías (blízký přítel Matase), Paul Auster (známý Matase), Juan José Millás, Javier Cercas a mezi nimi nesmí chybět ani Matas. Ten se o autofikci velice rád zmiňuje a také ji vysvětluje. Záměrně použiji dva různé zdroje pro možnost porovnání a eventuální odlišení. První citát vychází z knihy *Extrañas notas de laboratorio* a jedná se o krátký úryvek z kapitoly nazvané Autoficción: „*(...) Muchos años antes de que oyera hablar de autoficción, recuerdo haber escrito un libro que se llamó Recuerdos inventados, donde me apropiaba de los recuerdos de otros para construirme mis recuerdos personales. Todavía hoy sigo sin saber si eso era o no autoficción. El hecho es que con el tiempo aquellos recuerdos se me han vuelto totalmente verdaderos. Lo diré más claro: son mis recuerdos.*”⁴⁶ Autor dokonce rozvíjí polemiku o tom, že na

⁴⁴ ¿Qué es?. *Autoficción: Estudios sobre una forma diferente* [online]. 2012, č. 1 [cit. 2012-02-27]. Dostupné z: http://autoficción.es/?page_id=14.

⁴⁵ ¿Qué es?. *Autoficción: Estudios sobre una forma diferente* [online]. 2012, č. 1 [cit. 2012-02-28]. Dostupné z: http://autoficción.es/?page_id=14.

⁴⁶ VILA-MATAS, Enrique. *Extrañas notas de laboratorio*. 2da ed. Venezuela: CELARG, 2007, s. 240. ISBN 978-980-6523-49-4.

základě tvrzení Borgese⁴⁷ se domnívá, že tento žánr započal již Dante, když napsal *Božskou komedii*. Na základě rozboru, zda měl Dante nějaké vymyšlené zážitky, v podstatě prožitky, hodně uvažuje nad tím, že byl opravdu zakladatelem on. Odráží se také od citátu Lacana⁴⁸: „*La verdad tiene estructura de ficción*“. A podle Matase: „*Y seguro que Dante había suscrito perfectamente esta frase.*“⁴⁹ Druhý citát respektive Vila-Matasovo definice je z knihy *Vila-Matas Portátil. Un escritor ante la crítica* a je vybrána z rozhovoru, který s ním udělal Ignacio Vidal-Folch a nese název *La realidad ganará siempre al escritor*. Autor odpovídá na Vidalovu otázku co je vlastně autofikce. „*Los franceses, a partir de Philippe Lejeune, llevan mucho tiempo intentando definirla. Pero si tardan mucho más, ya lo definiré yo. Lejeune es un señor monacal, sabio que ha escrito unos estudios muy convincentes y tiene muchos seguidores, pero ... el caso es que la autoficción va por un lado en el que tú te construyes como quieres que te vean los lectores, qué quieres ser ... siempre que no caigas en eso tan pesado de escribir la vida que hubieras querido tener.*“⁵⁰

1.3.32 Chet Baker Piensa en su arte (2011)

Jedná se o sbírku povídek od začátku tvorby až do roku vydání. Kniha nese název po jedné dosud nepublikované povídce, která je ve stylu tzv. *ficción crítica*. Jedná se o kritickou fikci, ale současně jde o krátký román, který je pokračováním trilogie, kterou započala *Dublínésca*. Tyto příběhy mají ukazovat styl beletrie, dále také vývoj ve stylu psaní a žánrový vývoj. Povídka se ztrácí v eseji a zkoumá román po kritické stránce.

⁴⁷ Argentinský spisovatel, který se narodil 24. srpna 1899 v Buenos Aires, zemřel 14. června 1986 v Ženevě. Jedná se sice o argentinského spisovatele, ale během života žil v Evropě, v Ženevě, ale také ve Španělsku, tam se také dostával do styku s avantgardními skupinami a směry. Od roku 1921 žil opět v Argentině, kde se stal ředitelem Národní knihovny v Buenos Aires a profesorem na univerzitě. Měl také vliv právě na španělské literáty dadaismu a surrealismu.

⁴⁸ Jacques Lacan – francouzský psychoanalytik, který se narodil 13. dubna 1901 v Paříži a zemřel 9. září 1981 také v Paříži. Zabývá se hlavně psychoanalýzou a jeho názory a myšlenky, tak měly poměrně velký dopad i na literární teorie.

⁴⁹ Ibid.:s.241.

⁵⁰ ZUBIETA HEREDIA, Margarita. *Vila-Matas portátil: Un escritor ante la crítica*. 1.vyd. Barcelona: Candaya, 2007, s. 307. ISBN 978-84-934923-7-3.

1.3.33 *En un lugar solitario (2011)*

Edice, která shromažďuje pět prvních publikovaných knih. Jedna z nejdůležitějších částí je rozsáhlý prolog, ve kterém autor popisuje nedorozumění popřípadě podivuhodné situace, které ho obklopovaly zpočátku psaní. Jak říká sám autor: „*Puede decirse que fue un tanto osado adentrarme en el terreno de la narración pura. Hay un malentendido, y éste será nuestra perdición, creo que decía Kafka. La frase ilustra bien mi recorrido literario, mi autobiografía de tantos años de equívoco. También creo que dijo que donde hay un malentendido la ruina es inevitable. Hacia eso vamos.*“⁵¹ Autor opět cituje Kafku a souhlasí s ním, dokonce jeho myšlenku považuje za stěžejní myšlenku pro napsání prologu této knihy a pro vysvětlení.

1.3.34 *Una vida absolutamente maravillosa (2011)*

Jedná se o svazek, který představuje eseje a články, které byly sesbírány za posledních 20 let.

Jedná se o zatím poslední novelu, která ironicky popisuje literární přínos. Vypravěč je vzdělaný muž v oblasti finanční kultury. Vyčítá si vše literární, co napsal. Dokonce by se mu více líbilo zůstat zcela němý ve skutečném životě. Chce se odprostit od všeho, ale existuje jeden příběh, který mu překřížil život, a díky němuž to není možné. Tato situace ho za dramatických okolností přivedla až k napsání příběhu. Jednalo se o setkání s tajnou organizací mladých lidí, kteří vybudovali utajený spolek *Aire de Dylan*. Chtějí mít pouze jedinou představu za den a věnovat se umění nic neděláním. Jsou ovládnuti syndromem Oblomova.

Tím končí výčet dosud vydaných knih Enrique Vila-Matase. Do budoucna jich bude zcela rozhodně přibývat, stejně tak se domnívám, že i příznivých kritik. Určitě bude také přibývat mnoho studií jeho děl. V současné době je více oceňován v Latinské Americe než v Evropě, což je také možná příčina toho, proč nemáme k dispozici dostatek kvalifikovaných literárních studií.

⁵¹ Autobiografía. GONZÁLEZ-MORO, Elena. *Enrique Vila-Matas* [online]. 2012 [cit. 2012-02-12]. Dostupné z: <http://www.enriquevilamatas.com/autobiografia.html>

1.4 Shrnutí vyplývající z popisu děl

Už z pouhého výčtu jeho dosud napsaných knih, lze identifikovat určité prvky, které jakoby charakterizovaly celé autorovo dílo. Enrique Vila-Matas pracuje tak, že jeho literatura se zdá být rozštěpená a ironická, hranice mezi fikcí a realitou není jasně zřetelná. Jeho život a dílo se mnohdy prolínají a spojují. Tedy hranice mezi realitou a fikcí, jednak není ničím stanovena či ohraničena, ale stejně tak nelze stanovit ani klíč pro vymezení reality a fikce. Enrique Vila-Matas potvrzuje: „*Ninguna noticia hoy en día se acerca a la verdad.*”⁵²

Tak, pakliže se žádná zpráva dnešní doby nepřibližuje realitě, proč by spisovatel měl psát své knihy zcela pravdivě, a mělo by být vše, co popisuje přesně podle skutečnosti. Tato teorie od samotného autora mě zaujala a svým způsobem s ním mohu souhlasit. Pokud se nad daným citátem zamyslím, pak kterákoliv zpráva z dnešní doby, která je nám předkládána, má už nějak zabarvený podtext. Ať už situačně nebo názorově, je vždy subjektivně deformována osobností, která zprávu přináší. Proč by autor, pokud se toto děje dnes a denně kolem nás, nemohl své knihy utvářet podobně? V tuto chvíli nám částečně objasňuje důvody výběru různých stylů a také důvody, proč se u něj nedočkáme žádných přesně vymezených hranic. A to ať už mezi fikcí či realitou, ale stejně tak i třeba mezi žánry. U Matase se totiž velice často stává, že dochází ke spojování a stírání rozdílů mezi eseji, novelami, či žurnalistickými články.

Dá se tedy zařadit do nového typu žánru, kterému jsme se věnovali již výš a to tzv. Autoficción. On sám dokonce potvrzuje, že se s tímto žánrem ztotožňuje, že souhlasí s tím, že píše tímto stylem.

Vhodnou odpovědí, na otázky typu, proč a co autora vede k psaní, popřípadě zda žije literaturou, či je za tím nějaký hlubší zájem nám může vysvětlit jedině sám autor.

⁵² PAVÓN, Héctor. Enrique Vila-Matas: “Ninguna noticia hoy en día se acerca a la verdad”. Ň: Revista de cultura [online]. 2010, č. 1 [cit. 2012-04-03]. Dostupné z: http://weblogs.clarin.com/diariodelaferia/2010/05/08/enrique_villa_matas_ninguna_noticia_hoy_en_dia_se_acerca_a_la_verdad/

Při otázce, proč vlastně Enrique píše, odpovídá: „*Si bien es cierto que escribo para que me lean, con el tiempo he aprendido a completar con otras verdades mi sincera respuesta a la pregunta de por qué escribo. Ahora, cuando me hacen la inefable pregunta, explico que me hice escritor porque 1) quería ser libre, no deseaba ir a una oficina cada mañana, 2) porque vi a Mastroianni en La noche de Antonioni; en esa película -que se estrenó en Barcelona cuando tenía yo dieciséis años- Mastroianni era escritor y tenía una mujer (nada menos que Jeanne Moreau) estupenda: las dos cosas que yo más anhelaba ser y tener. Casarse con una Jeanne Moreau no es fácil, tampoco lo es ser realmente un escritor. Por aquellos días, yo tenía una vaga idea de que no era sencillo ni una cosa ni la otra, pero no sabía hasta qué punto eran dos cosas muy complicadas, sobre todo la de ser escritor.*“⁵³ Z výše uvedeného citátu můžeme usuzovat, že jedním ze zjištěných důvodů bylo například i to, že se mu prostě nechtělo denně chodit do kanceláře. To se zdá být jako dobrý důvod, ovšem u autora, který se psaním od počátku velice dobře užívá. U Matase to bylo trochu komplikovanější. Musel si projít například i neuznáním v rodině, nedoceněním španělskými čtenáři a kritiky. Bylo tomu tak do doby, než ho objevili ti, kteří ho obdivovali, a kteří mu porozuměli a nacházeli smysl v jeho dílech. Vycházím z článku, který byl publikován na portálu *advojka.cz* v roce 2005, kdy byl španělskému autorovi pokládány nejrůznější otázky. Např.: „*Ve Španělsku jste dnes už kultovní spisovatel, ale stále trochu na okraji. Jak vnímáte svou excentrickou situaci ve španělské literatuře?*“ (redakce A2)

„*Mé psaní má mnohem blíž k narativní svobodě a otevřenosti Latinoameričanů nebo Středoevropanů než k realistické tradici španělských autorů. Ale já mám svou excentrickou pozici rád. Vždy jsem tíhl k tomu být mimo zavedená centra. Fascinují mě periferní bulváry. V Královské akademii bych byl velmi smutný. A myslím, že nejsem příliš vedle, když řeknu, že nejlepší literáti dvacátého století se zrodili daleko od hlavních kulturních center: Kafka v Praze, Pessoa v Lisabonu, Walser v Herisau, Joyce v Dublinu, Rulfo v Comale. Praha je ideální místo pro překlad mých knih.*“⁵⁴

⁵³ MORA, Pablo. ¿Por qué escribir?. *Analítica.com* [online]. 2011, č. 1 [cit. 2011-12-06]. Dostupné z: http://weblogs.clarin.com/diariodelaferia/2010/05/08/enrique_villa_matas_ninguna_noticia_hoy_en_dia_se_acerca_a_la_verdad/

⁵⁴ CHARVÁTOVÁ, Anežka. Psaní jako absolutní pravda. A2 [online]. 2005, č.2/05 [cit. 2012-05-06]. ISSN 1803-6635. Dostupné z: <http://www.advojka.cz/archiv/2005/2/psani-jako-absolute-svoboda>

V roce 2005 Matas potvrdil, že zatím stále stojí na okraji, ale že si svoji pozici užívá a připadá si v ní dobře, stejně tak jako podle jeho slov nejlepší literáti dvacátého století. Jestliže roku 2005 stál na okraji, pak v dnešní době roku 2012 tomu tak již není? Prozatím to byl a domnívám se, že nadále i bude autor, který bude zcela odlišný, který totiž odlišným být chce. Chce být pochopen, ale pouze tím čtenářem, který dokáže nalézt smysl v jeho díle sám. Vybrala jsem ještě rozhovor z roku 2010, který učinila Carolina Gomez Montoya o Enrique Vila-Matasovi. Zcela záměrně uvádím článek, který vyšel o pět let později nežli předešlý. A kupodivu se dostáváme k podobné otázce, zda Enriqovi nevadí, že stojí na periferii: „*Estoy pensando en lo que dices de ocupar un lugar periférico, porque por ejemplo, podríamos pensar en un autor como Franz Kafka, y podríamos decir que se trata de un escritor periférico por escribir en la lengua del otro, y sin embargo, Kafka es ahora, para la literatura europea occidental, el centro.*”
CGM

„*Utiliza una lengua que no domina, que utiliza más para decir, para construir frases, no para conseguir un estilo, una grandeza de estilo literario. No se va por las ramas.*”⁵⁵

EVM

A vzhledem k tomu, že víme, že Kafku obdivoval a souhlasí s poznatky Caroliny Gómez-Montoy, že stojí stále na jakési periferii, pak se zdá, že mu nevadí ztotožnění s Kafkovým stylem tvorby a psaním. Naopak je potěšen, že na periferii stojí a je *odlišný*⁵⁶ od ostatních autorů.

Načež dostává otázku, zda on rozlišuje mezi jazykovou formou a stylem psaní.

„*Bueno, lo que llamó Marsé “la prosa del sonajero”, ¿no sé si has oído hablar de esto?*” **EVM.**

„*Se refería al estilo por ejemplo, de alguien de Valladolid, como Francisco Umbral o de algún escritor castellano del estilo de Umbral, que es una prosa muy vistosa, que suena muy bien, que está muy bien escrita en castellano, pero que lo que*

⁵⁵ GÓMEZ-MONTOYA, Carolina. Enrique Vila-Matas y la rebeldía de la letra. *El Socialista Centroamericano: Por la reunificación socialista por la patria centroamericana* [online]. 2008, č. 1 [cit. 2012-03-07]. Dostupné z: http://www.elsoca.org/index.php?option=com_content&view=article&id=1335:enrique-vila-matas-y-la-rebeldia-de-la-letra&catid=52:critica-de-arte&Itemid=64

⁵⁶ Jak už se zmínil, nemá rád spisovatele používající styl psaní bestsellerů, jen aby byly čteny. On raději píše tak, aby byl vnitřně spokojen s tím, co napsal a to i na úkor toho, že mu nebude pochopen některými čtenáři.

dice es una tontería. Y que simplemente hace ruido, suena bien, pues eso la prosa del sonajero. La diferencia a una prosa más directa, más barcelonesa, catalana, de los escritores en castellano aquí, que es la que utiliza el propio Marsé, en fin es un tipo de literatura menos barroca.”EVM⁵⁷. Na závěr se autor hodnotí sám: „Estaba pensando que a mí se me conoce más no leyéndome, si se me quiere conocer. Porque a veces quienes no me conocen, escriben, piensan y miran como un tópico que en mí se mezcla la vida con la literatura. Y entonces yo muchas veces no lo desmiento, porque es verdad que soy una persona literaria, y que me gusta contar cosas que me han pasado ligadas con la vida real pero son literarias. Pero todo esto es un tópico que se ha creado.”EVM⁵⁸.

Podle pravidel by se měl dát tedy Enrique Vila-Matas zařadit do spisovatelů žánru *autoficción*. Autor však nikdy přesná pravidla a v ničem neuznává, a tak na jednu stranu souhlasí, že je nezařaditelný, avšak na druhou stranu prohlašuje, že to tak ve skutečnosti není, že je to pouze výmysl kritiků, aby byl zařaditelný. Jeho styl zůstává odlišný a pro čtenáře mnohdy natolik, až zřejmě nepochopitelný.

2 Hypotézy pro případné motivy

Při studiu Matasova díla jsem narazila na konkrétní motivy, které zcela určitě mají souvislost s českou tematikou. Nejčastěji se objevující jméno v polemikách, v kritikách, při otázkách, ale i v knihách autora je jméno Franz Kafka. Proto se také budu jako prvnímu a základnímu motivu věnovat právě Franzi Kafkovi. Proč uvádím zrovna německého Žida žijícího v Čechách, uvedu v následujících odstavcích. Je tomu, ale také právě proto, že na základě spojitosti s Prahou je některými španělskými kritiky považován za ukázkou českého národa a je tak chápán jako český motiv.

Vzhledem k tomu, že jsem získala poznatky o Enrique Vila-Matasovi takové, že se jeho dílo odráží v jeho životě respektive jeho život právě v jeho díle. Postupuji podle

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Ibid

dnes již ne příliš uznávané metody, a to tedy porovnání života autora a odrazů v jeho díle. Snažím se totiž najít spojitosti, které odpoví na otázky, proč si Matas vybral Kafku, zda pouze jako inspiraci jeho osobou, jeho literárním nadáním, nebo snad pro jeho rozkol mezi nitrem a dílem. Proto je stěžejní uvést i životopis Franze Kafky, tím tedy budou české motivy zcela začínat. Životopis uvádím také pro co nejjednodušší pochopení a získání co nejvíce informací pro následný rozbor. Některé body v něm uvedené, budou velice důležité v následující kapitole.

2.1 Franz Kafka – stručná biografie

Narodil se 3. července 1883 na Starém Městě Pražském. Pocházel z rodiny zámožného obchodníka Herrmanna Kafky a Julie Kafkové, rozené Löwyové. Hermann Kafka pocházel z Písecka, Franz se však narodil a vyrostl v Praze. Kromě něj se v rodině narodily jeho tři sestry – Elli, Valli a Ottla, všechny byly mladší než on a všechny zahynuly v koncentračních táborech. Dva Franzovi bratři (Georg a Heinrich) zemřeli v dětském věku. Franz byl tak nejstarším a zároveň jediným mužským potomkem rodiny. Možná i proto v něj byly kladeny naděje a nároky, které nebyl schopen splnit.

Franz Kafka vystudoval na Německé univerzitě v Praze a v roce 1906 byl promován doktorem práv. V letech 1907-1922 pracoval jako úředník v pojišťovnictví, nejprve krátce v Assicurazioni Generali a poté 14 let až do července 1922 pracoval v Dělnické úrazové pojišťovně. Projevoval se jako výkonný a skvěle kvalifikovaný úředník, který poměrně rychle postupoval po kariérním žebříčku. Vrchním tajemníkem ústavu byl dokonce jmenován v únoru 1922, kdy již byl dlouhodobě nemocen a oficiálně se uvádělo, že do funkce nastoupí po uzdravení. Od července téhož roku byl pak ze zdravotních důvodů penzionován.

Do manželství Kafka nikdy nevstoupil. Přesto je známo, že udržoval vztah s několika ženami. V letech 1912 – 1917 to byla Felice Bauerová, se kterou byl dokonce dvakrát zasnouben (1914 a 1917). Později se zasnoubil s Julií Wohryzkovou (1918-1920) Velmi intenzivně prožíval vztah s Milenou Jesenskou, která byla první překladatelkou jeho děl do češtiny. Jeho poslední družkou byla Dora Diamantová, se kterou se dokonce roku 1923, odstěhoval do Berlína.

Obvykle, se uvádí, že Kafka za svůj hlavní životní úkol považoval psaní a jen velice obtížně je spojoval s prací v úřadě. Kafka sám roku 1913 píše: „*Mé zaměstnání je mi nesnesitelné, protože odporuje mé jediné touze a mému jedinému povolání, to jest literatuře (...)*“⁵⁹ Někteří autoři si ale všímají i jistého uspokojení, které vyjadřuje ve svých dopisech nad vykonanou prací a dosaženou pozicí.

Kdy přesně začal Kafka psát, nevíme, známe jen to, že první povídky byly publikovány roku 1908 v mnichovském Hyperionu a Brodově almanachu Arkadia. Celkem za svého života Kafka zveřejnil 13 povídek. Většinu ostatních známých děl redigoval a posmrtně vydal Kafkův přítel Max Brod, který neuposlechl Kafkova příkazu a pozůstalost nespálil. Za svého života se Kafka, jako mnohý jiný umělec, formálního uznání nedočkal. Roku 1916 byla v Německu Fontanova cena (Theodor Fontane Preis für Kunst und Literatur) udělena Carlu Sternheimovi, který se však rozhodl předat ji Kafkovi (některé prameny uvádějí, že předal jen finanční dotaci). Pro autora, který do té doby publikoval jen 9 kratších prací je i to nesporný úspěch.

V roce 1917 se u Franze Kafky projevil první známky plicní tuberkulózy, se kterou pak po celých sedm let marně zápasil. Poslední léta svého života trávil většinou v zotavovnách a léčebných ústavech v Československu i v zahraničí. Ani v těchto letech úporného zápasu s nemocí nepřestával psát. V terminálním stadiu nemoci trpěl Kafka i tuberkulózou hrtanu, která mu znemožňovala mluvit (s okolím si dopisoval) a i příjem potravy činila krajně obtížný.

Franz Kafka zemřel 3. června 1924 v rakouském sanatoriu v Kierlingu u Klosterneuburgu. Pochován je na Novém židovském hřbitově v Praze.

2.1.1 Osobní život Franze Kafky

„*Franz Kafka, byl dobrý, klidný, nenápadný, plachý laskavý, svědomitý, obětavý, skromný, moudrý, mlčenlivý člověk. Tak se alespoň na jeho portrétu shoduje většina těch, kdo ho blíže znali. Jeho snahou zřejmě bylo „být jako ostatní“, nelišit se, nevydělovat se.*“⁶⁰ Ovšem zprávy jeho přátel nejsou jediné, které hovoří o Kafkovi jako

⁵⁹ SHARP, Daryl. *Skrytý havran: konflikt a proměna v životě Franze Kafky*. Vyd. 1. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 2003, s. 36. Studie (Nakladatelství Tomáše Janečka), sv. 2. ISBN 80-85880-27-X.

⁶⁰ KAUTMAN, František a František KAUTMAN. *Franz Kafka: konflikt a proměna v životě Franze Kafky*. Vyd. 1. Praha: Rozmluvy, 1992, s. 9. Studie (Nakladatelství Tomáše Janečka), sv. 2. ISBN 80-85336-20-0.

nenápadném plachém atd., jsou zde také dopisy, které zanechal sám Kafka a z nichž nám jeho obraz plachého introverta vyplývá téměř totožně s názory jeho blízkých.

V zaměstnání, byl Kafka pečlivý a důkladný a mezi spolupracovníky byl oblíben. Podle většiny studií o Kafkovi to vypadá, že snad ani neměl nepřátele. Mohlo za to jeho chování, jímž okolí odzbrojoval a jakoby se dával celkově všanc. Potvrzuje nám to také Emil Utitz, který žil v okolí F. Kafky. Tvrdí, že na něm vlastně nebylo nic zvláštního. Úvaha Kautmana mi přijde zcela reálná a pravdivá, když dodává: „*To je ostatně častý případ dodatečného zjištění všech těch, kteří žili v blízkosti velikých lidí v době, kdy jejich velikost nebyla ještě známa a uznávána. Teprve uznávání a slavní velicí lidé jsou pro své okolí ve všem všudy zvláštní a nápadní.*“⁶¹

Kafka se narodil do doby stability, blahobytu a ekonomického rozkvětu Rakouska-Uherska. Citlivý Kafka zřejmě musel vnímat přítomnost rozvinutého byrokratického aparátu, který, ač často zesměšňován, patřil ve své době k nejlepším v Evropě. Zvláště v Českém prostředí pak byla činnost toho aparátu přijímána velmi nepříznivě. Na věci nic nemění ani fakt, že sám Kafka jako pracovník pojišťovny byl do jisté míry součástí byrokratického aparátu a bolestně si to uvědomoval. Nebyl však dostatečně silný, aby našel odvahu či sílu ke změně, kdy by se věnoval jen své vyvolené literatuře.

Pozoruhodné a paradoxní je, že Kafka, který se v celém svém díle obává tlaku mašinerie na bezmocného jedince, není mobilizován v době světové války. Důvodem je pravděpodobně jeho špatný zdravotní stav ještě před propuknutím tuberkulózy. Tak v době, kdy doslova statisíce mužů jsou masakrovány tupou, až kafkovsky bezcitnou a efektivní, vojenskou mašinerií, sám Kafka dále úřaduje ve své pojišťovně. V té době také píše *Proces* a knižně vychází *Proměna*. Sám autor v roce 1915 tráví dovolenou v Mariánských lázních s Felicií Bauerovou.

Citlivý Kafka však válku neignoruje. Aktivně se zapojuje do péče o zraněné a nemocné vojáky. Jako jeden z mála si uvědomuje i potřebu pečovat o jejich duševní zdraví podlomené pobytem na frontě.

Důležité je vědět, že získal doktorát práv již ve svých 23 letech. Naskytá se otázka, proč si Kafka vybral zrovna práva, když víme, co on otevřeně šířil, že rozhodně neměl v plánu si otevírat právnickou praxi? Podle jeho přítele Maxe Broda šel studovat práva právě proto, že neskýtají žádný cíl, nebo skýtají spoustu různých cílů.

⁶¹ Ibid.:s.9

Rodina byla pro Kafku od dětství důležitým článkem, velice svoji rodinu miloval a dlouho by bez ní nedokázal žít. Cituji Kautmana: „*Přesto, že Kafka zřejmě od dětství trpěl despotismem svého otce, selfmademana, který se vypracoval z nuzných poměrů k solidnímu středostavovskému postavení v obchodním světě, nebyl schopen se mu v ničem postavit ani poněkud ostřejším slovem.*“⁶² Zcela jasně je vidět „zášť“, kterou v sobě autor musel nést, v Dopise otci, ovšem byl natolik *zbabělý*, že nikdy tento dopis otci nedal sám, vybral si svoji matku, aby ho předala, ale ta to neučinila. Kafka si připadal jako nějaký cizinec, protože mnohdy se svými rodiči vůbec nekomunikoval, a pokud ano, tak se jednalo a pár nejnutnějších slov. A přitom nikdy nenašel dost síly se od rodičů odstěhovat a to ani v době, kdy byl finančně nezávislý. Až roku 1923 se s Dorou Diamantovou stěhuje do Berlína, aby tam mohl svobodně psát. Zdá se tedy, že Kafka pro své okolí nebyl nijak zvlášť výrazný, ničím nevyčníval, ale souboj, který se odehrával uvnitř, musel pro něj samotného být zdrcující. Hypoteticky se dá tedy říci, že jako osobnost na první pohled nebyl nijak zajímavý, a zcela jistě by po krátké době upadl v zapomnění, ale naštěstí se po něm zachovala jeho díla, která jsou zcela odlišná od autorova zevnějšku, ale blíže možná připomínají jeho nitro.

Citlivý Franz Kafka od dětství těžce nesl autoritářské přímočaré, až snad poněkud brutální (z Kafkova pohledu) chování otce, kterému se ale přímo nikdy nepostavil. „*Kafka se nikdy nebouřil. Místo toho proměňoval svůj strach v sebeponižování nebo psychosomatické choroby. Při každé rozepři s autoritou považoval sám sebe za provinilou stranu. ... začal vnímat sám sebe otcovými očima.*“⁶³ On sám se označoval jako: „*neužitečný dřevěný kůl přikrytý sněhem (...) zatlučený šikmo do země v zoraném poli na okraji široce otevřené pláně v temné zimní noci.*“⁶⁴

V souvislosti s Franzem Kafkou bývá často zmiňováno jeho židovství. Kafka byl Žid spíše Český než Německý. Především byl ale asi židem laxním, snad spíše nekonfesionálním. Jeho proklamovanou touhu po životě v Palestině bychom měli vidět spíše jako touhu po útěku od něčeho (v podstatě kamkoli), než jako touhu po útěku někam.

⁶² KAUTMAN, František a František KAUTMAN. *Franz Kafka: konflikt a proměna v životě Franze Kafky*. Vyd. 1. Praha: Rozmluvy, 1992, s. 10. Studie (Nakladatelství Tomáše Janečka), sv. 2. ISBN 80-85336-20-0.

⁶³ Ibid.:s.30

⁶⁴ Ibid.:s.30

Teprve v posledním období života, za svého pobytu v Berlíně začíná studovat Talmud a základy hebrejštiny.

Nastává tedy otázka, alespoň tu si pokládám já, proč si španělský autor vybral Kafku jako předlohu vlastního díla *Hijos sin hijos*? Jaký je důvod, že používá jeho náměty, cituje ho a dokonce ho považuje za největšího velikána literatury 20. století? Může to být jednak již zmiňovanou pozoruhodnou postavou Franze Kafky, stejně tak jako Matasovou fascinací jeho dílem, stejně tak může hrát roli obojí. Může tomu stejně tak být podobností osudů obou autorů a výjimečností, které Kafka dosáhl díky svému rozpolcení nitra a působení na venek. Správnou odpověď se pokusím nalézt při konkrétním rozboru, na konkrétních situacích, úryvcích popřípadě citacích.

3 České motivy

Ráda bych uvedla, že při rozboru a zpracovávání českých motivů jsem se inspirovala knihou K. od Roberta Calassa. Motivы budu hledat pouze ve dvou publikacích: *Historia abreviada de la literatura portátil a Hijos sin Hijos*. Jsem přesvědčena, že tyto dvě knihy jsou stěžejní a poslouží nám k ukázce obrazu českých motivů a pomůžou vytvořit ucelený obraz na toto téma.

3.1 Kafka jako motiv, pokaždé jinak

Díky poznatkům ze životopisu a osobního života Franze Kafky jsem zjistila, že pohled na Franze Kafku jakožto motiv, je možný z více úhlů. Může zcela rozhodně Matase zajímat jakožto člověk, osoba. V případě Franze Kafky, jako osoba, která prožívá neuvěřitelná muka, nedokáže se srovnat se svým nitrem a vlastní touhou, to jest psaní, a namísto toho žije život navenek, tak jak si to přál jeho otec, jako spořádaný zaměstnanec. Opakem je Matas jenž si splnil svůj sen, kterým bylo psaní. V době Frankistické éry odchází do zahraničí, aby tam mohl svobodně psát. A ač z počátku není nikterak uznáván, ba naopak od rodiny nepochopen, on sám je spokojený s tím, že dokázat to, co chtěl. Zde je mezi autory vidět naprostý protiklad. Ovšem právě onen protiklad může u Matase způsobovat jeho fascinaci Kafkou jako člověkem. Vila-Matas tvrdí, že mu stálo zato být několik let nepochopen, aby později přišlo uznání: „*Ano, psát jinak, nečekaně, přežít třicet let nepochopení vlastní rodiny i literárního světa a pak zjistit, že jsou lidé, kterým mé knihy něco říkají, protože v nich našli jiný pohled, nové*

souvislosti“⁶⁵

Výběr Kafky jako předlohy díla a jako motiv jeho knih může být také spojen s místem působení Franze Kafky. Další variantou je, že si vybral Franze Kafku pouze jako literáta, jako svůj vzor, tedy obdivuje spíše styl psaní, jakým píše, jak se vyjadřuje a jaká je jeho literatura.

Je zde samozřejmě také možnost, že se inspiroval vším, co mělo nějakou spojitost s Kafkou. Můj předpoklad je takový, že se Matas inspiroval právě vším, co je s Kafkou spojeno, to se pokusím v následujícím rozboru také potvrdit. V tuto chvíli se pokusí o analýzu po přímce Kafka-Praha-české motivy-EVM.

3.1.1 Matasovo zaujetí hlavně osobností Kafky, jakožto člověka, ne v tuto chvíli jako literáta

Jedno z možných potvrzení můžeme hledat například v knize *Hijos sin hijos*, přičemž již na deváté otevřené stránce na nás jako na čtenáře čeká úvod do celé knihy. Tímto úvodem je krátký citát z Kafkova deníku z roku 1914 z 2. srpna. Jedná se o zápis, který učinil Kafka: „*Alemania ha declarado la guerra a Rusia. Por la tarde, fui a nadar.*“⁶⁶

Matas vybral tento konkrétní citát, který velmi často používá při nejrůznějších rozhovorech, konferencích atd. Nejedná se o citát z díla Kafky, nýbrž o citát z jeho osobního deníku. Reflektuje nám to zaujatost Matase Kafkovým životem, tím jaký byl, jeho přístupem k životu. Matas, při popisu sám sebe se v některých aspektech Kafkovi totiž velmi podobá. Jeho, řekněme, rozpolcenost mezi realitou a literární fikcí je jasná, hovořila jsem o ní již výše. Stejně tak jako Kafkova rozpolcenost mezi nitrem a skutečným životem. U Kafky se za nitro dá považovat projekce literárního díla a jeho chování navenek pouze jako jistý druh přetvářky před společností. U Matase je propojení reality s fikcí stěžejní a to i v osobním životě. Vila-Matasovo psaní je obecně založeno na objevování literárních souvislostí z minulosti a jejich shod prolínajících se do současnosti. Objevila jsem ještě jeden podobný rys, který může u Matase způsobovat

⁶⁵ CHARVÁTOVÁ, Anežka. Psaní jako absolutní pravda. A2 [online]. 2005, č.2/05 [cit. 2012-05-06]. ISSN 1803-6635. Dostupné z: <http://www.advojka.cz/archiv/2005/2/psani-jako-absolutni-svoboda>

⁶⁶ VILA-MATAS, Enrique. *Hijos sin hijos*. 1. ed. Barcelona: Ed. Anagrama, 2001, s. 9. ISBN 978-84-339-6687-2..

jeho fascinaci Kafkou. Jednalo se o nenaplněná očekávání jejich otců, to měli oba spisovatelé společné a u obou se to zjevně odrazilo v jejich díle.

3.1.2 *Kafka jako motiv celé Matasovy knihy*

Matas je Kafkou zaujat do té míry, že si jeho dílo zvolil jako námět své knihy *Hijos sin hijos*. Nejde tedy pouze o citát v úvodu knihy, ale o širokou inspiraci celým dílem. Citát už měl být pouze dokladem toho, že existují tzv. děti bez dětí. Matas popisuje knihu tak, že pojednává o posledních 41 letech ve Španělsku. Číslovku 41 vysvětluje právě tak, že to byl věk, ve kterém zemřel Kafka. Jedná se o různé příběhy různých osobností, které mají jedno společné, všichni staví na stejnou úroveň rovinu osobní a historickou. Rovina historická a osobní má pro něj stejný význam. Matas tvrdí, že je to přesně totéž, co napsal Kafka ve svém deníku: „*Hoy Alemania ha declarado la guerra a Rusia. Por la tarde fui a nadar.*“⁶⁷

V tomto díle Matas použil Kafku jako předlohu, tedy ho chápal jako *dítě bez dítěte*. Realitě to odpovídá, Kafka opravdu za svého života potomka neměl (ve skutečnosti měl, ale on o něm nikdy nevěděl). Jestliže Matas tvrdí, že předlohou byl Kafka, pak by Kafka měl splňovat charakteristiky, které jsou pro *hijos sin hijos* Matasem stanoveny. Jak je uvedeno při popisu tohoto díla, jedná se o jedince, kteří se musejí zabývat sami sebou, aby dosáhli naplnění a aby vůbec mohli žít. To v jistém slova smyslu Kafku charakterizuje, takže můžeme tento motiv chápat jako plnohodnotný a inspirovaný realitou.

Kafkově osobnosti se však nevěnoval pouze v *Hijos sin hijos*, uvádím také příklad z knihy *Historia abreviada de la literatura portátil*, kde má Kafkova inspirace podobný charakter a podobné znaky jako v předešlé. V knize používá Kafku jako přirovnání dětinskosti. Duchamp, což je v našem případě vypravěč románu a zakladatel tajného spolku *Shandy*, uvádí, že láska pro malé věci (hovoří o zmenšování děl, aby se vešla do zavazadla) je jakési dětinské vzrušení. „*Tan infantil como la mirada de Kafka que, como se sabe, emprendió una lucha a muerte para entrar en la sociedad paterna, pero sólo habría consentido lograrlo con la condición de seguir siendo el niño irresponsable que era.*“⁶⁸ Pokud by totiž zůstal nezodpovědným dítětem, krásně by

⁶⁷ VILA-MATAS, Enrique. *Hijos sin hijos*. 1. ed. Barcelona: Ed. Anagrama, 2001, s. 9. ISBN 978-84-339-6687-2.

mohl zapadnout do spolku *Shandy* a mezi spisovatele literatury *portátil*. Zde Matas může narážet na ne příliš dobrý vztah, který Kafka s otcem měl, také ho popisuje jako vhodného kandidáta spolku *Shandy* s veškerými charakteristikami, které má mít. Zřejmě ho tak chápe v realitě jako osobu, pokud ho tak prezentuje ve své knize. Pro dokreslení uvádím názor Matase na Kafku: “(...) *Si Kafka no hubiera existido, habríamos tenido que inventarlo. El escritor italiano Pietro Citati (Florencia, 1930) simula precisamente eso: que se ha inventado un personaje llamado Kafka, y juega a seguirle meticulosamente los pasos a lo largo de lo que parece una novela pero también podría ser una biografía (para aquellos que piensen que Kafka existió) o bien un magnífico estudio de la historia del estilo literario del escritor de Praga, del hombre que no soportaba la felicidad, porque temía que la alegría de vivir le hiciera desatender las voces de su destino literario, pues sabía que el derrotado en la vida, el muerto en la vida, el superviviente -como lo era él- siempre tiene una mirada más lúcida y penetrante y descubre todo lo que se halla oculto entre los escombros.*

*Y es que, como nos dice Citati, la desesperación es el arma más potente del arte de la visión. Para poder escribir mejor, Kafka se entregó a ella (le dijo, por ejemplo, a Milena: ‘Angustia es mi naturaleza’), pero Kafka era un personaje mucho más complejo que todo eso y, en el fondo, aunque se sentía feliz de morir o de ser un muerto en la vida, o de no pertenecer a la especie humana, insinuaba con lamentos demasiado humanos su felicidad oculta, su mente lúcida, su nostalgia metafísica, y como señala Citati, todo lo que había en él de soberanamente quieto, ‘como el fénix que vive solo en el Indostán, sin hembra y sin hijos y cuando va a morir, envuelto en un montón de hojas de palmera, hace salir de los cien agujeros de su poci sonidos cada vez más tiernos, puros, doloridos y desgarradores’ (...)*⁶⁹ Lze zde nalézt skutečný projev obrovské náklonnosti, s jakou vehemencí a uznáním Kafku popisuje, jak ho obdivuje a a vzdává mu hold. Jeho nadšení pro Kafku je absolutně zřejmé. Popisuje ho dokonce jako velice komplexní osobu, čímž Matas sám dává na vědomí, že bere Kafku nejen jako literáta ale uznává jej taktéž jako osobnost.

⁶⁸ VILA-MATAS, Enrique. *Historia abreviada de la literatura portátil*. Barcelona: Editorial Anagrama, c1985, s. 11-12. ISBN 978-84-339-1723-2.

⁶⁹ VILA-MATAS, Enrique. El muerto en la vida, Enrique Vila-matas (fragmento). In: *Kafka en el espejo: Franz Kafka y Praga* [online]. 2012 [cit. 2012-05-06]. Dostupné z: <http://kafkaenespejo.wordpress.com/2012/01/30/el-muerto-en-la-vida-enrique-vila-matas-fragmento/>

Tolik tedy k osobnosti, samozřejmě lze nalézt Kafku v dalších dílech jako *Exploradores del abismo* a jiných. Ovšem vždy se jedná o sobě podobné motivy a z tohoto důvodu jsem uvedla pro rozbor tento konkrétní.

3.2 *Odradek* aneb Kafka jako literát a jeho dílo jako motiv u Matase

Při hlubším prostudování pozadí se dají zjistit také styčné body mezi Kafkovým dílem a Matasovými knihami. Na hlavní motiv jsem přišla právě v knize *Historia abreviada de la literatura portátil*, kde byla zmínka o Kafkovi. V textu jsem také objevila na první pohled ne španělské slovo *Odradek*, to mě vedlo ke zjištění, že se jedná o postavu z díla Franze Kafky.

Slovo *Odradek* velice významné a proto je mu tak věnována jedna celá kapitola. Mnoho autorů se snažilo již před Matasem, přijít na podstatu postavy *Odradek*, kde vznikl, jaký má původ, co je jeho cílem. Každý z autorů má svůj osobitý přístup a každý chápe Kafkova *Odradka* jinak. To, že se jedná o postavu z povídky *Starost hlavy rodiny*, je jasný fakt, ovšem to jak přesně vypadá již ne, jaký je jeho skutečný záměr, tak to už si můžeme pouze domýšlet. V tuto chvíli není ani tak důležité, jakou by mohl mít interpretaci jinými autory, ale zajímá nás, jak ho vidí Matas. Ten ho však ve své knize popisuje také z různých pohledů a to z pohledů spisovatelů utajeného spolku *Shandy*. Dozvídáme se o něm v kapitole nazvané *Laberinto de Odradeks*. Vypravěč a zakladatel spolku *Shandy* Marcel Duchamp hovoří o historii spolku a o tom, že je nutné, aby se spisovatelé opět sešli na nějakém předem domluveném, utajeném a konkrétním místě. Udává, že nejlepší by asi bylo ubytovat se v Praze ve čtvrti Gustava Meyrinka. Což v tuto chvíli není z hlediska děje nijak významné, ale je to další motiv spojený s češtvím, proto se mu budu věnovat později. Abych navázala zpět k *Odradkovi*. Poprvé o něm slyšíme, když Duchamp nazve špunt od šampaňského *Odradkem* a začíná vyprávět historii o této kreatury. Podle něj je *Odradek* vlastně černý podnájemník, který se usídlil v nitru všech členů spolku, spisovatelů *literatury portátil*. Samozřejmě se jedná o názor Vila-Matase, to jak on vidí *Odradka*, čili nikoliv zcela jako konkrétní bytost, ale spíše jako něco niterného, co má základ u všech spisovatelů stejný a niterný. Vzápětí *Odradkovi* dodává také podobu a tvrdí, že jsou to první stvoření, která bylo možné poprvé spatřit v labyrintu Prahy. Je prý možné, že *Odradkové*, které spisovatelé mají již dávno v sobě až teprve v Praze, temném a stinném městě, měli možnost vzít na sebe konkrétní podobu, někteří dokonce lidskou. Následuje částečný popis Prahy, který si opět ponechám na rozbor až u konkrétního motivu Prahy. Není ani tak důležitá sama

historie románu, ale jsou určitě důležité formy, které na sebe podle Matase *Odradek* bere. Můžeme je totiž porovnat s formou, kterou měl *Odradek* původní, Kafkův.

První podobu na sebe bere *Odradek* ve formě lidské a zjevuje se jednomu z členů *literatury portátil*, jako jeho přesná kopie. Naopak spisovatel Stephan Zenith při příjezdu do Prahy potkává černého podnájemníka, jehož forma, dle popisu nebyla rozhodně lidská. Z tohoto důvodu zanechává svému spolubydlícímu vzkaz a opouští město. Popisuje, že se dostal do situace, kdy má obrovský strach sám ze sebe, a že Praha jako taková, ten fakt ještě více podtrhuje. Žádá Gombrowicze, (opět symbolika- autor, kterého původně Matas velmi kritizoval, ale údajně napodoboval), aby se za něj rozloučil s kolegy ze spolku. V Matasově knize, je podán i fyzický popis *Odradka*. Podle Stephana Zenita, respektive Matase *Odradek* vypadá jako cosi, co je složené z kabelů připomíná cívku a má podobný tvar hvězdice, vypadá, že je pokrytý jedním kabelem vedle druhého a že je dokonce i z několika barev, ze středu hvězdice vyčnívají kolmé tyčky, které připomínají nohy. Dále popisuje, že má jeden občas pocit, když vyleze ze dveří penzionu, a vidí ho tam, že s ním musí mluvit. Jeho malý vzrůst evokuje k tomu, aby se na něj mluvilo jako k dítěti. Tato pasáž odhaluje dílo Franze Kafky *Starost hlavy rodiny*. V díle Kafka přesně, a dá se říci doslova, popisuje tzv. *Odradka*. Vila-Matas však zcela nevyjmul část knihy Kafky a nezasadil ji do svého románu. Jak už jsme měli možnost zjistit, Matas pracuje tak, aby se meteliterární text sice objevil, ale tak, aby si neuchoval svoji původní funkci. Text přepracovává a rozvíjí ho osobitým způsobem, jak budeme moci vidět v následující ukázce.

3.2.1 *Porovnání verzí*

V následujícím porovnání jsem záměrně použila španělské verze originálních děl. Používám přeloženou *Starost hlavy rodiny* (*Las preocupaciones de un padre de familia*) do španělštiny a úryvek z knihy *Historia abreviada de la literatura portátil*. Tyto verze porovnávám zcela záměrně, abych mohla dokázat, svou hypotézu, že Matas sice pracuje s metatextem, používá ho, ale již ho rozvíjí po svém, dává mu zcela nový tvar a mnohdy používá záměrně jen část metatextu, někdy ho dokonce zcela změní, že text již jen vzdáleně připomíná text původní. Abych mohla tuto hypotézu prokázat, musela jsem použít jednotný jazyk, a vzhledem k tomu, že *Historia abreviada de la*

literatura nebyla přeložena do českého jazyka, používám v obou případech španělský jazyk.

A. Úryvek z knihy *Las preocupaciones de un padre de familia*:

“Habita alternativamente bajo la techumbre, en la escalera, en los pasillos y en el zaguán. A veces no se deja ver durante varios meses, como si su hubiese ido a otras casas, pero siempre vuelve a la nuestra. A veces, cuando uno sale por la puerta y lo descubre arrimado a la baranda, al pie de la escalera, entran ganas de hablar con él. No se le hacen preguntas difíciles, desde luego, porque, como es tan pequeño, uno lo trata como si fuera un niño.

-¿Cómo te llamas? -le pregunto.

-Odradek -me contesta.

-¿Y dónde vives?

-Domicilio indeterminado -dice y se ríe. Es una risa como la que se podría producir si no se tuvieran pulmones. Suena como el crujido de hojas secas (...)⁷⁰

B. Úryvek z Matasovy *Historia abreviada de la literatura portátil*

“... A menudo cuando uno sale por la puerta de la pensión y lo encuentra apoyado justamente debajo de uno en la escalera, siente deseos de hablarle. Naturalmente, uno le hace una pregunta que no sea difícil, más bien lo trata (su pequeño tamaño es tal vez el motivo) como a un niño.

- Bueno, ¿cómo te llamas?

-Odradek – dice él.

-¿Y dónde vives?

⁷⁰ CAROZZA, Inés. Kafka, el "odradek" y la lectura interpretativa: Preocupaciones de un padre de familia. *Biblioteca Virtual: Miguel Cervantes* [online]. 1999, č. 1 [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: <http://bib.cervantesvirtual.com/escaparate/Odradek.jsp>

*-Domicilio desconocido- dice y se ríe; claro que es la risa de alguien que no tiene pulmones, pues suena más o menos como el susurro de las hojas caídas (...)*⁷¹

Za předpokladu, že Vila-Matas četl překlad Kafkovy *Starost hlavy rodiny* ve španělštině, který vyšel roku 1985, můžeme tedy předpokládat, že v díle *Historia abreviada de la literatura portátil* se jím inspiroval. Časově to možné je. Nejedná se však o doslovný překlad, což je zřejmé na první pohled a je tedy jasné, že Matas svého *Odradka* v díle upravil. Jedná se tedy o různě upravené parafráze španělského spisovatele, o určitou adaptaci *Odradka* původního, značně však obohacenou Matasovým smyslem pro dialog a radosti v pozměňování původního. Figura *Odradka* by mohla být druhem intertextuality, ovšem mohlo by se také jednat již o kompletní parodii. Vyjadřuje vztah dvou nebo více textů mezi sebou. Je to schopnost konkrétního textu rozptýlit se do vnitřní struktury textů jiných. Tento text vzniklý se musí upravovat, vypůjčovat, přizpůsobovat, přepisovat a také citovat. Text původní se musí použít, aby mohlo vzniknout něco nového. Vztah mezi texty nejen přímo ovlivňuje autorův záměr, ale také zaručuje dynamičtější vztah se čtenářem. Základem je zdůraznění, že původní jednotka textu ztrácí svoji funkci stejně tak jako původní autorství textu.⁷² A jak jsme již mohli vidět u předešlého úryvku, tyto aspekty Matasův styl zcela rozhodně splňuje. Nastává otázka, zda ještě můžeme hovořit o intertextualitě a nedostáváme se již na rovinu parodie. Parodie přetváří původní obsah či formu do směšného charakteru, imituje originální dílo, na něco naráží, zdůrazňuje chybu nebo naopak záměrně dělá vše dokonale. Však konečný výsledek parodie nezávisí pouze na autorovi, ale jde v koprodukcii se čtenářem a záleží také na jeho výkladu. Vzhledem k tomu, že Matasovský styl splňuje alespoň z části obě charakteristiky, lze říci, že se jedná o parodii na pomezí intertextuality. V části rozvíjející *Odradka* totiž nedochází pouze ke komentování textu, ale dochází ke změně celkového konceptu *Odradka*.

Vzhledem k dostupným informacím, které mám o vztahu Vila-Matase ke Kafkovi, se domnívám, že se jedná o vyzdvižení autora a projev uznání vůči němu. „*Obdiv je zdvořilé uznání, že se někdo podobá nám samým.*“⁷³

⁷¹ VILA-MATAS, Enrique. *Historia abreviada de la literatura portátil*. Barcelona: Editorial Anagrama, c1985, s. 58-59. ISBN 978-84-339-1723-2.

⁷² Vycházím z: PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. Praha: Univerzita Karlova, 2001, s. 77-80. ISBN 80-7290-045-5.

⁷³ BIERCE, Ambrose. *Moxonův pán a jiné povídky*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1966, s. 15.

Je zcela patrné, že Matase muselo Kafkovo dílo velmi ovlivnit, obzvláště pokud zasadil jednu celou pasáž do své knihy, jak už bylo řečeno parodizovanou a ovlivněnou intertextualitou. V knize *Historia abreviada de la literatura portátil* se rozvíjí postava *Odradka*, ale to již Matas dělá po svém a neopírá se o *Odradka* Kafkova. Od chvíle zjevení *Odradka* Stephanu Zenithovi se všem „černým podnájemníkům“ začalo říkat ve spolku *Shandy Odradek*. Například u George Antheila je to špendlík přitlučený na pásce, u Hermanna Kromberga se z drobného předmětu stala jasná představa, někdo, kdo se vydával za básníka a pronikl do tajného spolku a ubytoval se ve stejném hotelu. *Odradek* se pak ještě objevil u dalších členů spolku jako u Salvadora Dalího a Ramóna Gomeze de la Serna, ale již má zcela odlišnou podobu od Kafkova, jednalo se řekněme, již o Matasova *Odardka*.

3.3 Přes Kafku k Praze až k Meyrinkovi, další český motiv

3.3.1 Praha aneb Kafka zdrojem popisu Prahy

Předmětem této práce je odraz českých motivů v prózách Enrique Vila-Matase. V tuto chvíli můžeme konstatovat, že nejvýznamnějším Vila-Matasovým zdrojem těchto motivů je Kafka a nejvýznamnějším Kafkovým zdrojem je Praha.

Pokud jde o Prahu samotou – Karel IV. vybudoval Nové město mimořádně velkoryse a Praha tak až do 19. století představovala jedno z největších měst kontinentu. Měla dvě přirozená centra, existující v kouzelné dialektice dvojedinosti. Prahu doby Kafkova mládí si musíme představit ve světle plynových luceren osvětlujících úzké křivolaké uličky. Tedy pocit spíše temných skličujících Foglarovských Stínadel s tajemnem Meyrinkova Golema, než hlučné zářící velkoměsto plné billboardů a neonů, tak jak ho známe dnes. Židovské město bylo esencí toho všeho. Ve druhé polovině devatenáctého století dospěla Praha do stavu, kdy se přestalo dostávat místa k dalšímu rozvoji a současně se výrazně změnila požadavky hygienické a estetické. V tomto okamžiku město začíná svou obnovu bouráním jednak opevnění, jednak nevyhovujících městských částí. Takové „očistě“ padlo za oběť i pražské Židovské město. V dnešní době můžeme litovat ztráty malebných zákoutí, ale rozhodně nebudeme litovat ztráty krys a páchnoucích odpadků. Město Kafkovy dospělosti je moderním evropským

velkoměstem s tramvají, automobily a širokými ulicemi. Vltava je přemostěna na několika místech a Karlův most, tak ztrácí svůj komunikační monopol.

Praha byla Kafkovým domovem. Otázkou je, jak výrazně ovlivnila jeho tvorbu, která pak, jak lze předpokládat, ovlivňovala právě Matase. Ve svých dílech Kafka většinou konkrétní místa nepopisuje. Jen praví znalci jeho díla a Prahy současně dokážou rozpoznat, které ulice a která místa stála autorovi vzorem. Ovšem jestliže se konkrétní Praha neobjevuje v díle Franze Kafky, kde tedy Matas čerpal inspiraci? Dalším možným východiskem pro Matase je Meyrinkův Golem, jelikož právě toto dílo a i autor sám se objevují v kapitole popisující Prahu. V tuto chvíli nám na ose Kafka-Praha přibývá další motiv Praha-Meyrinkův Golem, proto Meyrinka a Golema jako námět rozeberu hned v následující kapitole. Jak už to u Matase bývá, ze strohých a kusých informací si vymodeluje, co on sám potřebuje a co se mu zrovna v tu danou chvíli hodí, pak Praha v knize *Historia abreviada de la literatura portátil* je popisována uceleně a má konkrétní podobu. Otázkou může být už jedině, zda ona konkrétní podoba je opravdu reálná. Zmínky o Praze se začínají objevovat v kapitole s názvem *Laberinto de Odradeks*. Jak bylo již zmíněno, tato kniha se zabývá hlavně *literaturou portátil* a tajným spolkem *Shandys*, který danou literaturu psal. Ovšem aby mohl spolek zůstat utajen, bylo nutné neustálé cestování, které jak už víme, odpovídá i názvu a charakteristikám *literatury portátil*. Zmínky o českém prostředí a o českých spisovatelích se právě poprvé objevují v kapitole *Laberinto de Odradeks*, kde nám autor popisuje jak *Shandyové* cestovali až do samotné Prahy, avšak že Praha nebyla konkrétním cílem, nebyl to úplný jasný vykonstruovaný cíl. Mělo to být totéž, jakoby jeli zastánci *literatury portátil* do jakéhokoliv jiného města, ovšem zrovna v tu danou chvíli pro ně byla nejpříhodnější Praha.

Všem spisovatelům spolku bylo doporučeno, aby se ubytovali v některém z penzionů ve čtvrti Gustava Meyrinka, dostaneme se k němu později.

Každý z *Shandyů* právě v Praze potkává svého *Odradka* a při některých příležitostech je Praha charakterizována dopodrobna. „*Parece ser que fue en el infinito laberinto de la ciudad de Praga donde los inquilinos negros, también llamados odradeks, comenzaron a dejarse ver. (...), fueron llegados los portátiles a Praga.*“

*Y al hospedarse en pensiones del barrio judío, comenzaron a sentir la presencia cada vez más activa de los (...)*⁷⁴

Otázkou je, kde tedy Matas našel přesný popis Prahy, kým a čím se inspiroval. Nějakou inspiraci k tomu, aby si svoji Prahu upravil, mít musel, vycházím z toho, že se inspiroval Kafkou, ovšem v následujících odstavcích můžeme zjišťovat, že by mohly existovat i jiné inspirace, zvláště pak dílo Gustava Meyrinka. Španělský nebo jakýkoliv zahraniční čtenář, který čte tuto knihu, a nezná Prahu, musí nutně být díky Matasovu popisu přesvědčen, že Praha je město stínů, že židovská čtvrť je velmi tajemná a objevují se zde přízraky a celkově má vzhled jakéhosi labyrintu. Jestliže vznik spolku *Shandy* řadíme do roku 1924, pak Praha v této době měla podobu už odlišnou a my se tak můžeme opravdu domnívat, že se Matas inspiroval tím, co se dočetl u Kafky a Meyrinka v knihách, kde byl popis Prahy, ale o 30 let starší. Znalost Prahy Matasem můžeme zcela vyloučit, protože v Praze byl roku 2005 poprvé a sám přiznává, že do té doby ji znal pouze z knih. Bohužel nedodal již z jakých, na druhou stranu nám tím pádem nechává prostor pro možné hypotézy. Praha ho zaujala a ve svém díle ji předkládá jako město stínů, temnoty a velkého strachu. „*En las viejas casas dentro de este barrio noto yo movimientos espectrales y me he enterado, con un poco asombro, de cuáles son los verdaderos amos ocultos de la callejuela donde vivo. Son extraños personajes que aquí viven, semejantes a sombras (...)*“⁷⁵

3.3.2 *Meyrink zdrojem popisu Prahy*

Fakt, který mě vede k tomu se domnívat, že motivem pro popis Prahy byl také Meyrink, je viditelný již při prvotní zmínce o Praze, která se v knize vyskytla: „*(...) que les convocó a todos en la ciudad de Praga, recomendándoles que se alojaran en pensiones de barrio de Gustav Meyrinck y(...)*“⁷⁶ Z tohoto konkrétního důvodu tvrdím a zakládám na tom svoji tezi, že popis Prahy má svůj prvopočátek u autorů Kafka, Meyrink. Spojitost Praha – *Odradek* je také klíčová a Matas ji u díla *Historia abreviada de la literatura portátil* dává do jasné souvislosti. Prahy bez *Odradka* by nemohla existovat a *Odradek* bez Prahy už vůbec ne.

⁷⁴ VILA-MATAS, Enrique. *Historia abreviada de la literatura portátil*. Barcelona: Editorial Anagrama, c1985, s. 55. ISBN 978-84-339-1723-2.

⁷⁵ Ibid.:s.57.

⁷⁶ Ibid.

Co se týče popisu Prahy, spíše připomíná Kafkovský styl. Stejně jako je tomu u Kafky nikdy konkrétně a přesně nepopisuje místa, nenese téměř žádné názvy ulic, není zcela konkrétní a popis je jen obrazný. Víme, že se jedná o židovskou čtvrť, víme, že je plná černých stínů a připomíná labyrint.

S popisem Prahy se setkáváme v knize ještě například při příležitosti, kdy *Shandyové putují po barech*. Konkrétní složení není pro tento rozbor důležité, ale pro nás již však důležité postavy jsou Meyrink, Teige a Nezval. Tito účastníci večírku se dostávají podle popisu Matase na starý hřbitov, odkud mají výborný výhled na Žižkovský kabaret. Poprvé, kdy se setkáváme s konkrétním názvem a konkrétním místem. Z dnešního Josefova (na místě dřívější Židovské čtvrti) je sice možné dohlédnout na Žižkov, rozhodně ale ne rozeznat kabaret a snad i jeho účinkující. To je další Matasova fikce, pochopitelná pokud víme, že Prahu ve skutečnosti neznal. Co se týče postavy Gustava Meyrinka, ta se poprvé objevila již v kapitole *Laberinto de Odradeks*, ale prozatím se jednalo jen o zmínku, že se *Shandyové* nacházejí v „*barrio de Meyrinck*“. Meyrinka používá Matas v jedné z kapitol následující jako stěžejní postavu. Kapitola nese název *Nuevas impresiones de Praga* a věnuje se speciálnímu, řekněme nočnímu výletu Meyrinka, Nezvala, Teigeho a jejich kolegů *literatury portátil*. Často bývá tento noční výlet popisován jako jakýsi karneval, který rozpoutala skupina *Shandyů* v Praze. Převypravuje nám zážitky a prožitky právě již zmiňovaného Gustava Meyrinka, který se v danou chvíli stává vypravěčem: „(...) *la calle en que nació: aquel pasaje serpenteante y lúgubre que desembocaba en un cementerio judío, hoy prácticamente desaparecido.*“⁷⁷ Zde se asi poprvé setkáváme s náhledem na židovskou část Prahy, jako něco již minulého, téměř rozpadlého, velice ponurého. Popisují se zde jeho niterné pohnutky a strach, že se mu již nikdy nepodaří setkat se svými přáteli spolku *Shandy*. Tyto myšlenky se odráží ve vzpomínkách na dětství, Praha si byla velice podobná s tou, jakou měl možnost vidět při příležitosti setkání se spolkem. „(...) *:brillo de luces, habitaciones cerradas, exasperación...*“⁷⁸

Tento popis by mohlo reálně odpovídat skutečnosti, kdyby jeho dětství v Praze bylo někde kolem roku 1886 až 1900 a děj této knihy se odehrává po roce 1924. Je tedy možné, že Praha mohla vypadat tak, jak je popisována, zdevastovaná a ponurá? Praha

⁷⁷ Ibid.: s.65.

⁷⁸ Ibid.: s.65-66.

prodělala rozsáhlou asanaci přibližně mezi lety 1890 až 1920 (Rozhodnutím Magistrátu z roku 1887). Cílem této asanace bylo zlepšení hygienických i estetických podmínek života ve městě. Zatímco hygienické aspekty jsou nesporné, nahrazení malebných zákoutí a úzkých uliček řadami uniformních činžáků je esteticky problematické. Každopádně tato asanace postihla převážnou část Židovského města. Tajemná a temná místa tak navždy zmizela. Pokud Matas své hrdiny přivádí právě do Židovského města – dnes se nazývá Josefov, nikoli čtvrť Gustava Meyrinka – jedná se opět o jednu z jeho fikcí. Pro Matase je podstatné vyvolat pocit a čistá faktografie není důležitá. V opačném případě by se o pražské asanaci dočetl už u Meyrinka, jehož kniha *Golem* právě bouráním starých uliček končí. Podle zmínky o zřícení Karlova mostu lze *Golema* velmi přesně zasadit do roku 1890 (i když se Meyrink v knize mýlí v datu).

Závěrem si dovolím tvrdit, že v době, kdy Matas knihu psal, Prahu dosud nenavštívil, a tedy ji neznal. Ve svém díle použil jen název města a vytvořil některé situace, inspirován svými oblíbenými autory, Kafkou a Meyrinkem. V této souvislosti je tedy Praha českým motivem jako symbol, nikoli v konkrétním místopisném obsahu.

Meyrinkova postava se v díle rozvíjela a spolu s Blaisem Cendrarsem⁷⁹ a Ritou Malú⁸⁰, když se vydávají zastánci *literatury portátil* takzvaně do ulic, kde předvádí tance, které připomínají africké rituály. Postava *Golema* se objevuje u Meyrinka, na počátku celé knihy, ale bližší rozbor v knize není. Kniha sice nese název *Golem*, ale po jejím přečtení jsem se o samotném Golemovi v podstatě nic nedozvěděla. Je tomu stejně tak jako u Matase, v jeho díle se objeví pouze jednou jedenkrát. „(...) pues ese tapón también tiene su golem.“⁸¹ Jedná se o jedinou zmínku o Golemovi, na druhou stranu z toho vyplývá, že Matas s největší pravděpodobností *Golema* od Meyrinka zná a pravděpodobně ho i četl. Bohužel se může jednat pouze o hypotézy a teze, ale skutečnost by musel potvrdit jedině sám autor, což předpokládám, nikdy neučiní. Opět nechává čtenáře, aby si našel on sám, co chce v tomto záměru vidět.

⁷⁹ Blaise Cendrars (1887 - 1961), vlastním jménem Frédéric Louis Sauser, byl švýcarský spisovatel a básník usazený ve Francii. Byl silně ovlivněn modernismem.

⁸⁰ Rita Malú, ve skutečnosti neexistující osoba, ale díky románu Vila-Matase působí, jakoby žila, dokonce existují i články, které o ní píší, avšak Matas přiznal, že se jednalo o jeho výmysl.

⁸¹ VILA-MATAS, Enrique. *Historia abreviada de la literatura portátil*. Barcelona: Editorial Anagrama, c1985, s. 64. ISBN 978-84-339-1723-2.

4 Další případné české motivy

Jedna celá kapitola s názvem *Nuevas impresiones de Praga* začíná citací Vladimíra Holana: „*Oscura la negritud / del mármol en la nieve*“⁸² Dále se však českému spisovateli, ani bližšímu rozboru nevěnuje, pak lze tedy pouze usoudit, že se snaží využívat veškeré možné motivy *češství*, které jde použít. Pakliže se děj odehrává v Praze, nechť se také objevuje mnoho českých spisovatelů a české motivy s nimi spojené. Na scénu se dostávají také Teige a Nezval. Jsou popisováni jako dva mladí čeští spisovatelé, kteří chtějí tvořit součást utajeného spolku *Shandy*. Tím, že je jmenuje ve své knize, prokazuje, že je zná a váží si jich, řekněme, že jim prokazuje úctu. Na druhé straně ale nepřebírá nějaké jejich motivy. Ostatně je otázka, kolik jejich děl bylo přeloženo a co z toho on četl.

Tím, že nepřebírá motivy, neparafrázuje je, jsou prostě jen zmíněnými postavami bez dalšího vlivu na jeho dílo, na rozdíl od Kafky a Meyrinka. Možné je, že něco od nich použil, ale je to dobře skryté v mlze jeho fikcí. K čemu by ale psal něco, co nikdo nepozná. Parafrazovat se dají především postavy a děje obecně známé (třeba Bible). U obecně neznámých (vztahuje se ke španělským čternářům Enrique-Vila Matase) to ztrácí smysl.

5 Shrnutí použitých českých motivů

V použitých motivech Enrique Vila-Matase uvádím hlavně motiv Kafky, Prahy, postavy z díla Franze Kafky-*Odradka*, Gustava Meyrinka, Vítězslava Nezvala a Karla Teigeho. Nejsilnějším motivem jak jsem již řkala, byl Kafka a jeho postava z konkrétního díla *Starost hlavy rodiny*, z tohoto důvodu mu bylo věnováno také nejvíce prostoru. Co se týče základních čtyř užitých motivů, Kafka, Praha, *Odradek*, Meyrink, dospěla jsem k závěru, že lze říci, že se pohybujeme v kruhu. Abych to vysvětlila, v podstatě se můžeme točit v nekonečném kruhu spojitostí mezi těmito čtyřmi motivy. Od motivu Kafky se dostáváme k motivu Prahy, od Prahy se dostáváme k Meyrinkovi, od Meyrinka ke *Golemovi*, od *Golema* k *Odradkovi* a od *Odradka* ke *Kafkovi* a od Kafky? Pokud bych za Kafku dosadila kterýkoliv z již uvedených motivů, mohla bych ho opět propojit s kterýmkoliv jiným motivem. Takže nejen, že se točíme v neustálém

⁸² VILA-MATAS, Enrique. *Historia abreviada de la literatura portátil*. Barcelona: Editorial Anagrama, c1985, s. 65. ISBN 978-84-339-1723-2.

kruhu, ale můžeme také motivy různě kombinovat přeskakovat jejich pořadí v dosazení a vždy se dostáváme k tomu, že se motivy neustále točí. K tomuto závěru jsem dospěla díky hledání významu, proč si je španělský autor vlastně vybral. Proč si vybral Kafku, jsem si vysvětlila, byl jím fascinován a byl to pro něj vzor, ale ostatní motivy jsem si jen těžko vysvětlovala. Poté mě napadla spojitost s kým jiným než s Kafkou. Byla to právě Praha, v ní Kafka vyrůstal a také se o ní zmiňuje i ve svých dílech, ač přesně nepopisuje místa a nejmenuje ulice, rozhodně ji popisuje jako židovskou a mnohdy se o ní jako o židovské čtvrti zmiňuje. Když jsem v knize objevila název *Meyrinckova čtvrť*, napadla mě další možná spojitost. Meyrink totiž Prahu také popisoval, ale ten ji popisoval mnohem podrobněji, a také ji uvaděl jako židovské gheto. V konkrétním díle *Golemovi*. Teprve poté, jsem si uvědomila souvislost, mezi rčením, že se z *Odradka* stává *Golem*. Měla jsme tedy k dispozici dva autory a dvě jejich díla. V obou z nich byl popis Prahy a hlavně těchto konkrétních postav.

Co se týče ostatních motivů, nerozvíjela jsem je natolik dopodrobna, protože by se jednalo o neustálé opakování. Ostatní motivy se totiž v díle sice objevují, ale jako postavy, které jsou vykresleny Matasovým perem. Můžeme jen stěží hodnotit, zda jsou si jejich reálné charakteristiky a Matasův popis podobné. Na rozboru je také vidět, že jsem rozebírala motivy převážně ve dvou publikacích a to *Hijos sin Hijos* a *Historia abreviada de la literatura portátil*. Byl to záměr, v žádné jiné publikaci by se mi totiž nepodařilo najít tolik motivů. Je reálné, že se tam nacházejí, ale jsou natolik zašifrovány Matasovým stylem, že jsem je jako čtenář neobjevila.

Závěr

Tato diplomová práce je věnována tématu českých motivů v prózách španělského současného spisovatele Enrique Vila-Matase. Vzhledem k tomu, že Enrique Vila-Matas napsal více než 30 novel, je patrné, že během celé doby si utvářel svůj specifický styl, který neustále rozvíjel. Z tohoto důvodu se práce věnuje výčtu všech jeho děl a na základě těchto poznatků vyvozují charakteristiky stylu španělského autora. Vzhledem k tomu, že se jedná o autora poměrně kontroverzního, který ve většině případů nic zcela nepotvrzuje ani nevyvrací, je nutné utvořit závěry podle dostupných informací. Jedná se o spisovatele, který píše speciálním stylem, takzvanou *autoficción*. Autor, který často používá metatext, paroduje a používá rád intertextu. Jeho díla jsou mnohdy těžko chápána a dokonce je autor považován, a to někde až doposud, za autora, který stojí na periférii. Vila-Matas předkládá čtenáři dílo velmi propracované, ale nikoliv jednoznačné, nechává vždy čtenáře, aby si našel vysvětlení a dílo pochopil po svém. Již při zkoumání děl bylo možné najít první z možných českých motivů. Hlavní autor, který se u Matase objevoval, byl Franz Kafka. Jako cíl práce jsem si vytyčila zjištění důvodů, proč si španělský spisovatel vybral jako typický symbol „češství“ právě německy hovořícího Žida, Franze Kafku. Na základě toho používá další motivy ve svých dílech. Zjistila jsem, že nejen Vila-Matas, ale i mnoho dalších zahraničních autorů vidí Franze Kafku jako českého spisovatele, a to z toho důvodu, že žil v Praze. Použila jsme ho tedy jako ukázkou českého motivu a Franz Kafka se stal nejvýznamnějším motivem celé této práce.

Pro Matase byl předlohou nejen jako literát, ale také jako člověk. Matas Kafku obdivoval jako komplexní osobnost, nikoliv pouze jako geniálního literáta. Studium Franze Kafky mě přivedlo k dalšímu motivu, kterým byl *Odradek*. *Odradek*, postava z díla *Starost hlavy rodiny*, se stal nedílnou součástí rozboru českých motivů, protože Vila-Matas jej použil, přepracoval a ve svém díle ještě rozvinul. Dalším motivem musela být zcela jistě Praha. Praha popisovaná tak, jak ji již dávno neznáme, a taková, jakou si ji ani nepředstavujeme, město stínů, temnoty a mystiky. Praha mě přivedla k dalšímu motivu a to Gustavu Meyrinkovi, který v Praze žil a také ji miloval a napsal mnoho děl, kde ji popisoval. To byly základní čtyři motivy, se kterými jsem pracovala.

Na počátku tedy stály čtyři zcela samostatné motivy, po studiu literatury a

psáním této práce jsem dospěla k závěru, že všechny motivy spolu úzce souvisí, a nejen to, zcela na sebe navazují. Dokonce řekneme, utvořily jakýsi nekonečný kruh. Ať už motivy za sebe postavíme jakkoliv, vždy zůstáváme v kruhu, motivy na sebe stále navazují, neustále se opakují a díky jednomu se dostáváme k souvislostem druhého, od druhého k prvnímu a od prvního třeba k třetímu. Tím chci říci, že se nejedná o jen zcela náhodně vybrané motivy, nýbrž mám pocit, že Matas vybral všechny motivy zcela záměrně, právě proto, aby na sebe navazovaly. Jestliže tak nepostupoval, pak se mu to stejně podařilo. Dokázal všechny české motivy na sebe navzájem napojit, tak, že s sebou na první pohled vůbec nesouvisí, ovšem při bližším zkoumání, na sebe absolutně navazují. To je přesný styl Matase, jak ho již známe. Na první pohled možná jen podivuhodná historka, v jádru však hluboká filozofická myšlenka. Takový je podle mě Matas, a takové jsou podle mě i užití české motivy.

Resumen

El objetivo principal de este trabajo es describir motivos checos en la obra de Enrique Vila-Matas, es decir, encontrar motivos checos y destacar sus características principales. Sería imposible hacerlo sin mencionar toda la obra de Enrique Vila-Matas (escribió más de treinta obras). Además, y sobre todo, el estilo literario de Enrique Vila-Matas. El escritor intenta describir la relación entre lo real, irreal y la ficción y de estos conocimientos hacer una conclusión contando con los motivos checos.

Conforme a la literatura utilizada, la descripción de Enrique Vila-Matas es siempre muy parecida. Según los críticos se trata de un autor contemporáneo que podríamos colocar al estilo de *autoficción*. Matas en la mayoría de los casos trabaja con metaliteratura, con intertextualidad también claro, con la parodia pero su intención siempre es dejar al lector que pueda encontrar en la obra „lo suyo“. Es decir, le obliga a que no solo lea el texto como una historia sino que buscará las relaciones que hay en la obra y que se lo explique de tal manera para entender la obra. Por eso son las obras a veces a la primera vista dingo, hasta raras y no atraen la atención, pero en la mayoría de ellas es solo el sentido oculto dentro de ellas. Si a este estilo alcanzamos podríamos entender al autor y a su obra.

Leyendo y escribiendo este trabajo encontraba un motivo muy fuerte, un motivo que siempre se repitió, era Franz Kafka. En un principio no sabía con la seguridad si le podríamos ver como un autor checo, mejor dicho como un símbolo checo. Buscando la literatura encontré que no solo Matas sino otras capacidades literarias le vieron como un autor checo, como vivía en Praga le colocaron a motivos checos. Por este motivo le coloqué al motivo checo también yo. Estudiando encontré que Kafka era un motivo muy fuerte e influyente en la obra de Vila-Matas. Vila-Matas le admiraba no solo como un escritor sino también como una persona. Desde entonces tenía a un motivo checo que puede encontrar en más de dos libros. Yo para esquematizar mejor utilicé dos obras principales: *Historia abreviada de la literatura portátil* e *Hijos sin hijos*. En estas novelas buscaba los motivos principales checos, ya teníamos uno: Kafka. Estudiando a Kafka encontré otros motivos que estaban relacionados con él. Era el sitio de su vida, Praga y un personaje de su obra *Preocupaciones de un padre de familia - Odradek*. Buscando informaciones sobre Praga encontré a otro motivo, era el personaje del

escritor checo Gustav Meyrink. Gustav Meyrink escribía de Praga mucho, la utilizaba en sus obras y la describía como un ghetto judío, dónde él vivía cuando era pequeño. Pues ya tuve dos escritores que podían influir a Matas desde el punto de vista a Praga (lo que sabemos es que Matas hasta el año 2005 no visitó a Praga, y la obra Historia abreviada había salido el año 1985, pues no conocía a Praga y la describía en su obra). Además leyendo de Praga busqué una mención de tal Golem. De momento me di cuenta de que se trata de la obra de Meyrink.

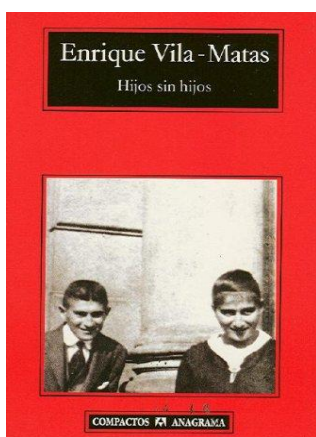
A pesar de estos aspectos sabía que tengo cuatro motivos principales: Kafka, Odradek, Praga, Meyrink. En un principio, habían cuatro motivos independientes pero escribiendo la tesis encontré que estos motivos están relacionados. Se puede decir como si estuvieran cerradas en un circuito. Cada uno está relacionados con el otro, puedo cambiar el orden de los motivos y siempre se quedan en el circuito y relacionados uno con otro. La verdad es que desde mi punto de vista Enrique Vila-Matas relacionó los motivos del caso pensado o si no están relacionados.

En el trabajo encontré que siempre hay alguna relación, y siempre se puede encontrar algo más que una buena historia de la obra, es que si la miramos profundamente podemos encontrar la filosofía del autor y su objetivo y la intención. Así es desde mi punto de vista Enrique Vila-Matas y así son sus motivos checos.

Obrazové přílohy

Příloha č. 1.

Přebal knihy *Hijos sin hijos*. Na obrázku je mladý Franz Kafka se svoji sestrou Ottlou před jejich domem na Staroměstském náměstí. Není třeba dodávat, že inspirace Kafkou je opět jasně viditelná.

Příloha č.2

Enrique Vila-Matas zády, něco vidíme, zbytek si máme opět domyslet. Typický Matas.

Přílohy

Chronologický seznam vyšlých děl Enrique Vila-Matase

VILA-MATAS, Enrique. Mujer en el espejo contemplando el paisaje. Barcelona: Tusquets, 1973. ISBN 978-847-2235-403.

VILA-MATAS, Enrique. La asesina ilustrada. 1. ed. Barcelona: Tusquets, 1977, 88 s. ISBN 84-722-3580-7.

VILA-MATAS, Enrique. Al sur de los párpados. 1. ed. Madrid: Fundamentos, 1980, 164 s. ISBN 84-245-0289-2.

VILA-MATAS, Enrique. Nunca voy al cine. 1. ed. Barcelona: Laertes, c1982, 100 s. ISBN 84-853-4642-4.

VILA-MATAS, Enrique. Impostura. 1. ed. Barcelona: Editorial Anagrama, c1984, 117 s. ISBN 84-339-1707-2.

VILA-MATAS, Enrique. Historia abreviada de la literatura portátil. 1. ed. Barcelona: Editorial Anagrama, c1985, 124 s. ISBN 84-339-1723-4.

VILA-MATAS, Enrique. Una casa para siempre. 1. ed. Barcelona: Anagrama, c1988, 141 s. ISBN 84-339-1767-6.

VILA-MATAS, Enrique. Suicidios ejemplares. 1. ed. Barcelona: Editorial Anagrama, c1991, 173 s. ISBN 84-339-0917-7.

VILA-MATAS, Enrique. El viajero más lento. 1. ed. Barcelona: Editorial Anagrama, c1992, 179 s. ISBN 84-339-1354-9.

VILA-MATAS, Enrique. Hijos sin hijos. 1. ed. Barcelona: Editorial Anagrama, c1993, 217 s. ISBN 84-339-0948-7.

VILA-MATAS, Enrique. Recuerdos inventados: primera antología personal. 1. ed. Barcelona: Editorial Anagrama, c1994, 188 s. Colección Compactos, 90. ISBN 84-339-2094-4.

VILA-MATAS, Enrique. El traje de los domingos: primera antología personal. 1. ed. Madrid: Huerga y Fierro, 1995, 361 s. Colección Compactos, 90. ISBN 84-885-6448-1.

VILA-MATAS, Enrique. Lejos de Veracruz: primera antología personal. 1. ed. Barcelona: Anagrama, c1995, 236 s. Colección Compactos, 90. ISBN 84-339-0987-8.

VILA-MATAS, Enrique. Extraña forma de vida: primera antología personal. 1. ed. Barcelona: Editorial Anagrama, c1997, 156 s. Colección Compactos, 90. ISBN 84-339-1048-5.

VILA-MATAS, Enrique. Extraña forma de vida: primera antología personal. 1. ed. Valencia: Editorial Anagrama, c1997, 156 s. Colección Compactos, 90. ISBN 84-819-1152-6.

VILA-MATAS, Enrique. El viaje vertical: primera antología personal. 1. ed. Barcelona: Editorial Anagrama, c1999, 242 s. Colección Compactos, 90. ISBN 84-339-1090-6.

VILA-MATAS, Enrique. Bartleby y compañía: primera antología personal. 1. ed. Barcelona: Editorial Anagrama, c2000, 179 s. Colección Compactos, 90. ISBN 84-339-2449-4.

VILA-MATAS, Enrique. Desde la ciudad nerviosa: primera antología personal. 1. ed. Madrid: Alfaguara, c2000, 330 s. Colección Compactos, 90. ISBN 84-204-7870-9.

VILA-MATAS, Enrique. El mal de Montano: primera antología personal. 1. ed. Barcelona: Editorial Anagrama, c2002, 316 s. Colección Compactos, 90. ISBN 84-339-6835-1.

VILA-MATAS, Enrique. Extrañas notas de laboratorio: primera antología personal. 2. ed. corr. y aum. Mérida, Venezuela: El Otro el Mismo, 2007, 316 s. Colección Compactos, 90. ISBN 980-6197-49-6.

VILA-MATAS, Enrique. París no se acaba nunca: primera antología personal. 2. ed. corr. y aum. Barcelona: Editorial Anagrama, c2003, 233 s. Colección Compactos, 90. ISBN 84-339-6851-3.

VILA-MATAS, Enrique. Aunque no entendamos nada: primera antología personal. 1a. ed. Santiago, Chile: Comunicaciones Noreste S.A, 1985, 233 s. Colección Compactos, 90. ISBN 95-678-0273-4.

VILA-MATAS, Enrique. El viento ligero en Parma: primera antología personal. 1. ed. México: Sextopiso, 2004, 233 s. Colección Compactos, 90. ISBN 96-856-7933-9.

VILA-MATAS, Enrique. Doctor Pasavento: primera antología personal. 1. ed. Barcelona: Editorial Anagrama, c2005, 388 s. Colección Compactos, 90. ISBN 84-339-6882-3.

VILA-MATAS, Enrique. Exploradores del abismo / Enrique Vila-Matas: primera antología personal. 1. ed. Barcelona: Editorial Anagrama, 2007, 287 s. Colección Compactos, 90. ISBN 978-843-3971-555.

VILA-MATAS, Enrique. Y Pasavento ya no estaba: primera antología personal. 1. ed. Buenos Aires: Mansalva, 2008, 157 s. Colección Compactos, 90. ISBN 978-987-1474-042.

VILA-MATAS, Enrique. Dietario voluble: primera antología personal. 1. ed. Barcelona: Editorial Anagrama, 2008, 275 s. Colección Compactos, 90. ISBN 978-843-3971-753.

ECHENOZ, Dialogue entre Enrique Vila-Matas et Jean a Dialogue traduit de l'espagnol par Sophie Gewinner et du français par Guadalupe Nettel = De la impos LITERATURA. De l'imposture en littérature: primera antología personal. Edition bilingue. Saint-Nazaire: Meet, 2008, 64 s. Colección Compactos, 90. ISBN 978-291-1686-580.

VILA-MATAS, Enrique. Perder teorías: primera antología personal. 1. ed. Barcelona: Seix Barral, 2010, 64 s. Colección Compactos, 90. ISBN 978-843-2243-240.

VILA-MATAS, Enrique a Dialogue traduit de l'espagnol par Sophie Gewinner et du français par Guadalupe Nettel = De la impos LITERATURA. Dublinesca: primera antología personal. 1. ed. Barcelona: Seix Barral, 2010, 327 s. Biblioteca breve (Barcelona, Spain), 90. ISBN 978-843-2212-789.

VILA-MATAS, Enrique a Dialogue traduit de l'espagnol par Sophie Gewinner et du français par Guadalupe Nettel = De la impos LITERATURA. Chet Baker piensa en su arte: relatos selectos. 1. ed. Barcelona: Mondadori, 2010, 327 s. Biblioteca breve (Barcelona, Spain), 90. ISBN 84-990-8767-1.

VILA-MATAS, Enrique a Dialogue traduit de l'espagnol par Sophie Gewinner et du français par Guadalupe Nettel = De la impos LITERATURA. En un lugar solitario / In a Lonesome Place: relatos selectos. 1a. ed. Barcelona: Debolsillo, 2010, 327 s. Biblioteca breve (Barcelona, Spain), 90. ISBN 84-990-8766-3.

VILA-MATAS, Enrique. Una vida absolutamente maravillosa / an absolutely wonderful life. 1a. ed. Barcelona: Debolsillo, 2011. ISBN 84-998-9045-8.

VILA-MATAS, Enrique. Aire de Dylan. 1. ed. Barcelona: Seix Barral, 2012, 327 s. ISBN 978-843-2209-642.

Použitá literatura

BALAJKA, Bohuš. *Přehledné dějiny literatury III*. 1. vyd. Praha: SPN, 1997. ISBN 80-859-3748-4.

BOHUŠ BALAJKA, Ladislav Soldán. *Přehledné dějiny literatury II*. Vyd. 4., ve Fortuně 3. Praha: Fortuna, 2001, 303 s. ISBN 80-716-8781-2.

BIERCE, Ambrose. *Moxonův pán a jiné povídky*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1966.

BROD, Max. *Franz Kafka: životopis*. Vyd. 2., upr. Překlad Josef Čermák. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2000, 228 s. *Pražské hvězdné nebe*. ISBN 80-858-4473-7.

BROD, Max, Franz KAFKA a Malcolm PASLEY. *Přátelství: konflikt a proměna v životě Franze Kafky*. Vyd. 1. Překlad Štěpán Kaňa. Praha: Hynek, 1998, 453 s. *Studie (Nakladatelství Tomáše Janečka)*, sv. 2. ISBN 80-859-0661-9.

CALASSO, Roberto. *K*. 1. vyd. Praha: Sloart, 2008. ISBN 978-80-7391-058-7.

[EDITORAS: IRENE ANDRES-SUÁREZ, Ana Casas] a [Enrique Vila-Matas ... [et]. AL]. *Enrique Vila-Matas: Grand Séminaire de Neuchâtel. Coloquio Internacional Enrique Vila-Matas 2-3 de diciembre de 2002*. [Reed. del n. 7 de la revista "Cuadernos de narrativa"]. Madrid: Arco/Libros, 2007. ISBN 978-847-6356-920.

KAUTMAN, František. *Franz Kafka: konflikt a proměna v životě Franze Kafky*. Vyd. 1. Praha: Rozmluvy, 1992, s. 9. *Studie (Nakladatelství Tomáše Janečka)*, sv. 2. ISBN 80-85336-20-0.

MASARYK, Tomáš Garrigue. *Sebevražda hromadným jevem společenským moderní osvěty*. 5. české vyd. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2002, 221 s. *Spisy TGM*, sv. 1. ISBN 80-864-9513-2.

PETERKA, Josef. Teorie literatury pro učitele. Praha: Univerzita Karlova, 2001, s. 77-80. ISBN 80-7290-045-5.

SHARP, Daryl. *Skrytý havran: konflikt a proměna v životě Franze Kafky*. Vyd. 1. Překlad Štěpán Kaňa. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 2003, 125 s. Studie (Nakladatelství Tomáše Janečka), sv. 2. ISBN 80-858-8027-X.

VILA-MATAS, Enrique, Margarita HEREDIA a Malcolm PASLEY. *Vila-Matas portátil: un escritor ante la crítica*. 1. ed. Překlad Štěpán Kaňa. Canet de Mar: Editorial Candaya, 2007, 474 s. Studie (Nakladatelství Tomáše Janečka), sv. 2. ISBN 978-849-3492-373.

VILA-MATAS, Enrique. *Bartleby a spol.* 1. vyd. Praha: Gramond, 2006. ISBN 80-86955-48-6.

VILA-MATAS, Enrique. *Extrañas notas de laboratorio*. 2da ed. Venezuela: CELARG, 2007, s. 240. ISBN 978-980-6523-49-4.

VILA-MATAS, Enrique. *Hijos sin hijos*. 1. ed. Barcelona: Ed. Anagrama, 2001, s. 9. ISBN 978-84-339-6687-2.

VILA-MATAS, Enrique. *Historia abreviada de la literatura portátil*. Barcelona: Editorial Anagrama, c1985, s. 11-12. ISBN 978-84-339-1723-2.

YVANCOS, José María Pozuelo a [Enrique Vila-Matas ... [et]. AL]. *Figuraciones del yo en la narrativa: Javier Marías y E. Vila-Matas*. [Reed. del n. 7 de la revista "Cuadernos de narrativa"]. Valladolid: Arco/Libros, 2010. ISBN 978-848-4485-421.

Internetové zdroje

CAROZZA, Inés. Kafka, el "odradek" y la lectura interpretativa: Preocupaciones de un padre de familia. Biblioteca Virtual: Miguel Cervantes [online]. 1999, č. 1 [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: <http://bib.cervantesvirtual.com/escaparate/Odradek.jsp>

Franz Kafka: životopis. *Franz Kafka Museum* [online]. 2005 [cit. 2012-02-23]. Dostupné z: <http://www.kafkamuseum.cz/ShowPage.aspx?tabindex=3&tabid=5>

Johanessville. *Literární doupě* [online]. 2001 [cit. 2012-01-21]. Dostupné z: <http://ld.johanessville.net/kafka/zivotopis?bio=1&fig=1>

GÓMEZ-MONTOYA, Carolina. Enrique Vila-Matas y la rebeldía de la letra. El socialista Centroamericano: Por la reunificación socialista de la patria centroamericana! [online]. 2008, č. 1 [cit. 2012-03-01]. Dostupné z: http://www.elsoca.org/index.php?option=com_content&view=article&id=1335:enrique-vila-matas-y-la-rebeldia-de-la-letra&catid=52:critica-de-arte&Itemid=64

Qué es?. Autoficción: Estudios sobre una forma diferente [online]. 2012, č. 1 [cit. 2012-02-27]. Dostupné z: http://autoficcion.es/?page_id=14.

QUINN, Daniel. Exploradores del abismo.: Las variaciones Vila-Matas. *El dormitorio de Maud* [online]. 2007 [cit. 2012-03-10]. Dostupné z: <http://eldormitoriodemaud.blogspot.com/2007/09/exploradores-del-abismo-las-variaciones.html>

ROSARIO PADRO, Mariola. "Domicilio desconocido": Odradek como frontera entra la intertextualidad y la parodia ne Historia abreviada de la literatura portátil de Enrique Vila-Matas. *Gaceta hispánica de Madrid* [online]. 2010, č. 1 [cit. 2012-03-15]. ISSN 1886-1741. Dostupné z: http://cat.middlebury.edu/~gacetahispanica/trabajos/GH8_MariolaRPadro_DomicilioDesconocido.pdf

ŠŤOURAČOVÁ, Alena. *Vaseliteratura.cz: Literatura pro všechny. Ruský formalismus* [online]. 2009, č. 1 [cit. 2012-05-06]. Dostupné z: <http://www.vaseliteratura.cz/teorie-literatury/45-clanky/318-rusky-formalismus.html>

VILA-MATAS, Enrique: biografía. *Escritores* [online]. 1996 [cit. 2012-01-22]. Dostupné z: <http://www.escritores.org/index.php/biografias/196-enrique-vila-matas>

VILA-MATAS, Enrique. El muerto en la vida, Enrique Vila-matas (fragmento). In: *Kafka en el espejo: Franz Kafka y Praga* [online]. 2012 [cit. 2012-01-30]. Dostupné z:

<http://kafkaenelespejo.wordpress.com/2012/01/30/el-muerto-en-la-vida-enrique-vila-matas-fragmento/>

VILA-MATAS, Enrique. Escribir es dejar de ser escritor. *Barcelonareview* [online]. 2001 [cit. 2012-03-10]. Dostupné z: http://www.barcelonareview.com/23/s_escribir.htm
Editorial Anagrama. Enrique Vila-Matas [online]. 2012, 2012 [cit. 2012-01-21]. Dostupné z: <http://www.anagrama-ed.es/autor/1091>

CHARVÁTOVÁ, Anežka. Psaní jako absolutní pravda. A2 [online]. 2005, č.2/05 [cit. 2012-05-06].ISSN 1803-6635. Dostupné z: <http://www.advojka.cz/archiv/2005/2/psani-jako-absolutni-svoboda>

LEANDRO PÉREZ, Miguel. Vila-Matas no se acaba nunca. *El Mundo* [online]. 2003, č. 1 [cit. 2012-05-10]. Dostupné z: <http://www.elmundo.es/elmundolibro/2003/11/10/criticon/1068489231.html>

MORA, Pablo. ¿Por qué escribir?. *Analítica.com* [online]. 2011, č. 1 [cit. 2012-05-06]. Dostupné z: http://weblogs.clarin.com/diariodelaferia/2010/05/08/enrique_villa_matas_ninguna_noticia_hoy_en_dia_se_acerca_a_la_verdad/

PAVÓN, Héctor. Enrique Vila-Matas: “Ninguna noticia hoy en día se acerca a la verdad”. *Ñ: Revista de cultura* [online]. 2010, č. 1 [cit. 2012-04-03]. Dostupné z: http://weblogs.clarin.com/diariodelaferia/2010/05/08/enrique_villa_matas_ninguna_noticia_hoy_en_dia_se_acerca_a_la_verdad/

Revista *Ñ* de CLARIN. DDOOSS [online]. 2006 [cit. 2012-01-28]. Dostupné z: http://ddooss.org/articulos/entrevistas/enrique_vilamatas.htm